

SMS Monarch partvédő páncélos 1895

SMS Monarch partvédő páncélos (toronyhajó, cirkálógőzös¹⁹⁶⁶)

(Testvérhajói SMS Wien és SMS Budapest)

A Monarch osztály történetét az SMS Wien-nél tárgyalom részletesen.

Az SMS Monarch nem összekeverendő a vele egy időben szolgáló angol Monarch-al.

Vízkesztése: 5878 t

Máshol (5785 tonna (5694 hosszú tonna) tejes rakománnyal

Hossza: 99,22 m (325 láb 6 hüvelyk)

Szélessége: 17 m (55 láb 9 hüvelyk)

Merülése: 6,66 m teljesen feltöltve (22 láb)

Máshol 6,4 m (21 láb 0 hüvelyk)

Meghajtása: 2 db álló 3 hengeres háromszoros expanziójú gőzgép. (Magas nyomású henger 85 cm, közepnyomású henger 130 cm, az alacsony nyomású henger 200 cm átmérőjű, dugattyú lökethossz 90 cm.)

5 db hengeres tűzcsöves kazán 24 db tűztérrel. Üzemi nyomás 11 atm. Össztömeg a kazánvívvel együtt: 880 t. Kazánátmérő 424 cm, tűzrostély felület: 53 m², fűtőfelület 1465 m², kémény 8,69 m², a rostélytól 21 m magasan.

2 db tengely

2 db 3 szárnyú, kifelé forgó hajócsavar, 4,42 m átmérővel, mely 3,975 és 4,724 m között változtatható.

1 db kormánylapát

Teljesítménye: 8600 LE (6400kW)

Üzemanyaga: 300-500 tonna szén

Hatótávolság: 3500 tmf (6500 km; 4000 mérföld) 9 csomónál (17 km/h; 10 mph)

(Máshol csak 2200 tmf (4100 km)

Sebessége: 15,5 cs (28,7 km/h)

Személyzete: 26 tiszt és 415 tengerész

Páncélzata nikkell – acél Harvey páncél.

Öv: 120 - 220-270 mm, 2,1 m magasan (4,7–10,6 hüvelyk)

Fedélzet: 40-60 mm (1,6 – 2,4 hüvelyk)

Vezérlőtorony: 220 mm 8,7 hüvelyk)

Fő lövegtornyok: 203-250 mm (9,8 hüvelyk) (Van, ahol 280 mm – 11 hüvelyk-et írnak¹⁹⁶⁷)

Kazamata ütegek: 76-80 mm (3,1 hüvelyk)

Páncélzat összsúlya: 1700 t, kb. egyharmada a hajó teljes súlyának

Fegyverzete: **4 db 24 cm/L40 (9 hüvelyk) Krupp löveg** 2 elektromos mozgatású, 260°-ban elfordítható lövegtornyokban. Csőhossz 9,6 m, csősúly 26 t, csőemelkedés szöge 25°, lőtávolság 16 km, lövedék hossza 84 cm, súlya 215 kg. (Lőszer kiszabot 640 db lövedék.)

6 db 15 cm/L40 (6 hüvelyk) Skoda löveg, 1080 lövedéssel, tűzgyorsaság: 8 célzott

¹⁹⁶⁶ Pesti Napló, 46. évfolyam, 1895-04-17 / 104. szám

¹⁹⁶⁷ https://military-history.fandom.com/wiki/Monarch-class_coastal_defense_ship

lövés percenként

10 db 4,7 cm/L44 (1,9 hüvelyk) Skoda löveg

4 db 4,7 cm/L33 (1,9 hüvelyk) gyorstüzelő Hotchkiss löveg, 5000 lövedékkel

1 db 8 mm-es (0,31 hüvelyk) MG géppuska

2 db 7 cm (66 mm)/L1 Uchatius csónaklövég, 200 lövedékkel,

2 db vízvonaltól alatti, 45 cm-es torpedócső (oldalanként egy-egy)

(4 db éles torpedó, 2 db gyakorló torpedó)¹⁹⁶⁸

1917-ben egy 66 mm-es (2,6 hüvelyk) G. L/45-ös légvédelmi löveget kapott.

Épült: Polai Arzenál

Megrendelve: 1892 május

Építési költsége: 9 168 390 korona = 3.800,000 frt

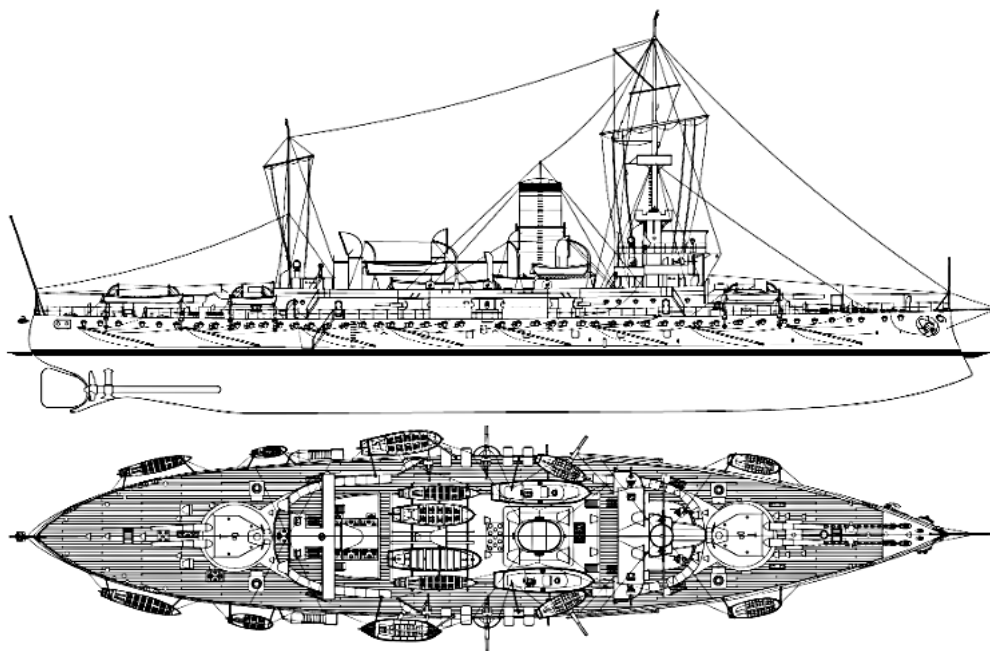
Építés kezdete: 1893.07.31.

Nevének uralkodói jóváhagyása: 1894.12.02.

Vízrebocsátás: 1895.05.09. (Ez a helgolandi csata évfordulója.)

Keresztanyja: Mária Terézia Antonietta főhercegnő, Karl Ludwig főherceg felesége

Hadrendbe állt: 1898.05.11.

1969

1894.

„Pólában minden arra emlékeztet, hogy a monarchia első hadi kikötőjében vagyunk. A meglehetősen jó karban levő római emlékek (arena, porta aurea porta romana, forum, Augusztus temploma) s a gymnasium megtekintése után tüzetesen néztük meg az arzenált, páratlan múzeumával, bejártuk a »Custoza« hadihajó belsejét s megnéztük a május hó 9-én vízre bocsátott »Monarch«-ot tengerészetünk e legnagyobb hajóját.”¹⁹⁷⁰

1895.

„A részletes tárgyalás folyamán a 6. címmel a Greis hajó pótlására szolgáló 2000 tonnás cirkáló torpedó hajó első részletének, vagyis 200,000 írtnak előirányzatánál Esterházy Mihály gr. kérde, vajjon szükséges-e az acél páncélos hajók szaporítása, különösen, mivel a francia tengerészeti tárgyalás alkalmával ez nagy vitákra adott alkalmat. Sterneck dr. tengernagy kijelenti, hogy határozottan állást

¹⁹⁶⁸ https://hu.wikipedia.org/wiki/SMS_Monarch

¹⁹⁶⁹ <https://drawingdatabase.com/sms-monarch/>

¹⁹⁷⁰ Állami főreáliskola, Kassa, 1894

foglal a vérttel fődött hajók mellett, mert partvédelmi rendszerünk folytán három elvből kell kiindulnunk: 1. A lehető legnagyobb gyorsaság, 2. erős fegyverzés, 3. erős vért. A tételt elfogadták.”¹⁹⁷¹

Lassan, de folyamatosan készül a hadiflottánk, és ha nem is teszünk olyan erőfeszítéseket ezen a területen, mint Németország, haditengerészetünk akkor is félelmetes, és amikor a császár harcra hívja, akkor Lissához hasonlóan megmutatják, hogy nem a hajók száma, hanem a tengerészek bátorsága hozza meg a döntést. Ennek ellenére semmi sem hanyagolható el flottánk mennyiségi megerősítése érdekében, és május 9-én egy új hajóval bővült az Osztrák-Magyar Haditengerészet. Ezen a napon kerül sor a „Monarch” nevű partvédő hajójának ünnepélyes keresztelőjére és vízre bocsátására a pólai Constructions Arsenal hajógyárban. A hajó keresztanyja Marie Therese főhercegnő.

A hajóépítészet legmodernebb elvei szerint megépített „Monarch” jelentős sebességet és nagyfokú elsüllyeszthetlenséget az erős páncélozással ötvözi.

A hajó kettős fenekű rendszer szerint épül fel, és vízzáró keresztirányú lemezekkel és hosszanti falakkal van felosztva több vízzáró cellára, amelyek számos vízzáró rekesszel együtt biztosítják a felhajtóképességét.

2,1 méter magas, Witkowitz rozsdamentes acélból készült páncélöv fedi a hajó oldalait, amelyeket a tetején erős páncélozott fedélzet zár le. A középső fedélzeten lévő parancsnoki épület és a felső fedélzet burkolattá 80 milliméter vastag páncélzattal látják el. A hajó fő fegyverzete négy darab, 24 centiméteres, 40 kaliber hosszú Krupp lövedékből áll, és páronként két rögzített toronyban vannak elhelyezve. Ez a négy főágyú 130-200 milliméter vastag forgótoronyba van felszerelve, és a központi részen 160 centiméter vastag páncélzat erősíti. A másodlagos tüzérsége hat darab 15 centiméteres, 40 kaliberű Krupp gyorstüzelő ágyúból áll. Ezen lövegek úgy vannak elhelyezve, hogy a gerinc irányába kettő előre és hátra, a hajó mindkét oldalán pedig három tüzelhessen. Ezen ágyúk mindegyike legalább nyolcat tud löni percnként célzott lövéssel. A hajónak még két 7 centiméteres Uchatius csónakágyú és tizenhat 47 milliméteres gyorstüzelő ágyú és két géppuska egészíti ki a „Monarch” tüzérségi fegyverzetét. A hajónak van egy harci árboca is, amelyre két „kosárban” két 47 milliméteres gyorstüzelő ágyú és két 8 milliméteres Skoda rendszerű géppuska van felszerelve.

A „Monarch” segédberendezései és mechanizmusai széles körben használják ki az elektromos erőátvitelt. A tengerészeti és katonai szolgálat számos igényét kielégítő segédgépek száma az alkalmazott technológia legújabb vívmánya. A dinamógépek a hajó összes helyiségének elektromos világítását is ellátják 380 izzólámpával és négy ívlámpával (felderítő lámpa), amelyek fényereje egyenként 25 000 gyertya. A „Monarch” hossza 93,30 méter. A vízvonal legnagyobb szélessége 17 méter. Az átlagos merülés fél terheléssel 6,36 méter.

A főváz (főkeret) területe (Areal des Hauptspantes) 94,55 négyzetméter, a hajó víz alá merült része (Areal der Constructions-Wasserlinie¹⁹⁷²) 1184,60 négyzetméter, a teljes vízkiszorítás pedig 5550 tonna. Így a „Monarch” legújabb partvédelmi hajónk, amely egy komoly órában hatékony fegyver, a hazafias munka mestereként is felfogható.¹⁹⁷³

„A «Monarch» partvédő hadihajó vízrebocsátása. Az osztrák-magyar cs. és kir. hadi tengerészeinek folyó évi május hó 9-én fényes és emlékezetes ünnepélye lesz. E napon keresztelik meg és bocsátják vízre Polában a «Monarch» nevű, újonnan épült hatalmas hadihajót. Felsége a király és Mária Terézia főhercegnő jelenlétében. Az arzenál hivatal már most nagy előkészületeket tesz az ünnepélyre, mely előreláthatólag igen impozáns lesz. A hajótelep siklójának egy oldalán Ő Felsége, Mária Terézia főherceggasszony és a magas vendégek részére díszes pavilion lesz felállítva, honnan Ő Felsége, a keresztelési aktus megtörténte után megadja a jelt az új vízi szörnyeteg vízrebocsátására. Az új hajónak második felszentelése akkor megy végbe, midőn Ő Felsége a pavilionban helyet foglalt, akkor a tengerészeti parancsnok Ő Felsége rendeletét kéri a beszentelési aktusra. A beszentelés után a hajót kötelékeitől felmentve, a vízrebocsátásra készen tartják. Ez idő alatt a katonai zenekarok felváltva játszanak. A vízrebocsátásra való készenlétet az arzenál parancsnoka jelenti Ő Felségének, mely után a

¹⁹⁷¹ Pesti Hírlap, 17. évfolyam, 1895-06-16 / 163. szám

¹⁹⁷² Zentralblatt der Bauverwaltung Ausgabe 1896

https://digital.zlb.de/viewer/fulltext/14688302_1896/251/

¹⁹⁷³ Das interessante Blatt, Januar-Juni 1895-04-18

A fő keret területét az építési vízvonallig (KWL) a körülírt téglalaphoz viszonyítva számítják (szélesség KWL × merülés) (korábban: alfa teljességi fok)

tengerészeti parancsnok Ő Felségét és Mária Terézia főherceggasszonyt a hajó megkeresztelése és vízrebocsátásának eszközzésére kéri fel, ami villamos összeköttetés útján meg is történik, még pedig a «keresztelő» felirattal bíró villamos gomb érintésével. A keresztelés aktusa abból áll, hogy egy üveg pezsgő a hajó orrához csapódva, rajta széttörik, s ezután a Stapellauf felirattal bíró villámgomb érintésével a hajót, utolsó kötelékétől felszabadítva, vízre bocsátják. Mialatt a hajó a vízbe ereszkedik, a tengerészeti zenekar a himnusz játsza, a hajóraj és a kikötő őrhajó az előírt üdvölvéseket adja. Hadi tengerészetünk e legújabb hajója a hajóépítés legmodernebb elvei alapján készült és általa hadi hajóink létszáma egy hadászati képesség tekintetében felette értékes új typussal szaporodik. A hajó Popper Zsigmond cs. és kir. hajóépítő főmérnök tervei szerint és Páliinger Károly cs. és kir. hajóépítő főmérnök műszaki vezetése alatt a pólai tengerészeti arsenalban épült, a gépeket és a felszerelést pedig Lendecke Gusztáv főmérnök tervei szerint a triesti «Stabilimento tecnico» nevű gyártelep készítette. Hatalmas hadi felszerelés és nagy haladási sebesség, továbbá a lényeges részek kellő megvédése és az elsüllyedés elleni nagy biztonság képezik ezen új tengeri óriásnak fő előnyeit. A hajó hossza 933 m., legnagyobb szélessége 17 m., merülése 636 m. és deplacementja 5550 tonna. A hajótest Simons Martin-féle acél anyagból készült és hosszának mintegy 70%-ja a gép és kazán helyiségek, valamint a lőszerrelátók mentén a kettős fenékkal bír; ezen kívül több vízhatlan kereszt- és hossz-válaszfalak által képezett megfelelő számú vízhatlan szakaszok, kapcsolatban egyéb vízhatlan helyiségek és rekeszekkel, a hajó úszóképességét nagy mértékben biztosítják. Különben a hajó nagyszabású szivattyú-gépberendezéssel is bír, amely szükség esetén, a hajó úszóképességének fenntartására, óránként több mint 1500 köbméter vizet képes a hajóból kiszivattyúzni. A hajótest két oldala kívülről 56 hossza és 21 m. magasságra 270 mm. vastag wittkovitzi nickelacélból készült páncél burkolattal van ellátva, amely 12 m.-rel terjed a szerkesztési vízi vonal alá és felül 40 mm. vastagságú páncélfedélzettel lesz befedezve. Az erre felépített középső erőd, valamint a felső fedélzeti helyiségek 80 mm. vastagságú páncélburkolattal bírnak; ez utóbbi helyen elhelyezett 15 cm.-es gyorstüzelésű ágyuk egymástól 20 mm. vastagságú szilánkfalakkal vannak elkülönítve. A négy nehéz, forgatható páncélnyővel ellátott 24 cm.-es és 40 cm. kaliberhosszúságú főágyuk páronként a szélső Barbette-toronyban találnak el helyezést, amelyeket 250 mm.-es páncél burkol. Hogy mily mérvű ezen acélszörnyeteg páncélburkolata legjobban kitűnik abból, hogy ha felemlítjük, miszerint a teljesen kész és felszerelt hajó összsúlyából 30% tehát 17,000 métermázsa az összes páncélzatra esik. Az orr- és farrönk, a tengelycsőtartók, valamint a kormánylapát váza belföldi gyártmányú lágy acélonvényből, a tengelycsövek pedig hegyezett kovácsvasból készültek. A kormánylapát felülete 165 m², a kormányberendezésnek egy második tartalékul szolgáló gőzkormánygép jelentékenyebb biztonságot kölcsönöz. A segédkészülékek és gépezeteknél az elektromos erőátvitel a legmesszebb menő alkalmazást talál. A fedélzeti felszerelések közül különösen felemlítendő a hadi árboz, amely két terebhelyen (árbozokosár) két 47 mm.-es gyorstüzelésű ágyúval és két 8 mm.-es Skoda rendszerű mitrailleurrel van felszerelve. Áttérve a «Monarch» gőzgép és kazán berendezésének ismertetésére felemlítjük, hogy az két hajócsavarral bír, amelyeket különállóan egy-egy három hengerű s merőleges állású triplexpációs gőzgép hajt. Mindkét gőzgép indicált löereje természetes léghuzammal kezelt kazánoknál 6000, mesterségesen fokozott léghuzamnál pedig 8500 lóerő. Ezen gőzgép teljesítmény mellett a hajó 29,6 kilométer, illetőleg 32 kilométer óránkénti haladási sebességet fog elérni. A két gőzgép fő méretei a következők: a magasnyomású gőzhenger átmérője 850 mm, a közép » » 1300 » az alacsony » » 2000 » a dugattyúmenet hossza 900 » A két gőzsűrítő egyenként 550 m² hűtőfelülettel bír; a fő tengelyek fordulatainak száma pedig, a gőzgépeknek maximális teljesítményénél, percenként 140 lesz. A két hajócsavar három szárnyú és 442 m, átmérő mellett 434 m. közepes emelkedéssel vannak szerkesztve.

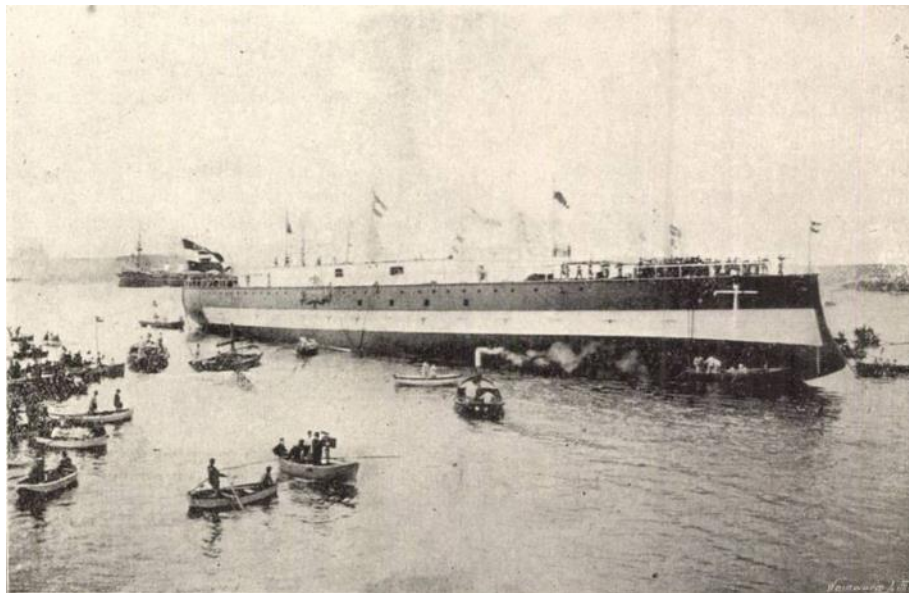
A kazánberendezés öt darab hengeralakú és négy helyiségben különállóan elhelyezett kazánból áll, ezek közül három darab két oldalas és hat tüzzel bíró egy-egy helyiségben és két darab egy oldalas s három tüzzel ellátott egy közös helyiségben van elhelyezve. A kazánok a legjobb minőségű Siemens-Martinféle folytvasanyagból — 11 atmoszféra, üzemi gőznyomásra készültek és főbb méreteik a következők: az összes kazánok átmérője 4220 mm a kétoldalások hossza 5608 az egy » » 2690 az egész rostélyfelület 53 m² » » tüzelő 1465. A kazánoknak vízzel való ellátására minden kazán kamrában egy fő- és egy segéd-tápvízszivattyú, összesen 8 szivattyú szolgál. Fokozott üzennél a kazánok tüzeibe alulról bevezetett mesterséges léghuzam élesztését nyolc, kisebb gőzgépek által különállóan hajtott szerelő eszközli. Az egész gépberendezés beleértve a vízzel megtöltött kazánokat, gőzsűrítőket és csővezetéseket összesen 8500% súlylyal bír tehát az egész hajó súlyának 15%-át teszi. A szénraktárak 500 tonna szén befoglalására képesek, amely mennyiség óránkénti 186 km. sebességet véve számításba

5500 kilométer hosszú útra elegendő. A felsorolt gépeken kívül a hajó még igen sok részint nautikus, részint hadi czélokra szolgáló egyéb segédgépekkel van ellátva; ez irányban is a technika legmodernebb vívmányait a legjobban kihasználta, úgy hogy nemcsak az egészben, hanem a részletekben, is megfelelően gondoskodtak, hogy az ember gyenge physikai erejével a hajóban felhalmozott óriási erőket kellőképen irányíthassa és szabályozhassa. A hajó fő tüzérségi felszerelését a már megemlített és a két pánczéltoronyban elhelyezett négy 24 X 40 cm. méretű Krupp-ágyú képezi, ezeknek lötere a hajó eleje és hátsó része felé 260°-ra terjed és a 215 kgr. súlyú lövegeiket a 25 fokú legnagyobb eleváció mellett 216 kgr.-ra –valójában km- dobhatják. Az ágyuk kezelése, beállítása és a lövegek behelyezése elektromos erőátvitel útján secundar-dynamok segélyével történik, amelyek részére az áramot a pánczélfedélzet alatt felállított primárdynamogépek szolgáltatják. A mellékágyú felszerelésű hat 15 cm-es Kruppféle gyorstüzelési ágyú képezi; minden egységgel percenként 8 czélzott lövés végezhető és olyképen vannak elhelyezve, hogy kettő-kettő a hajó hosszirányában előre és hátrafelé és három-három a hajó két oldal irányába tüzelhet. Főterük 120°-ra terjed és a lövegük súlya 45,5 kgr. A hajó továbbá két 7 cm.-rés Uchatius-ágyúval, tizenhat 47% gyors tüzelésű ágyúval és két fegyver kaliberű mitrailleussal van ellátva; ezeken kívül két oldalt még egy-egy torpedó kilövelési szerkezettel bír. A hajó megvilágítására két egyenként 40,000 Volt- Ampère erősségű dynamo-gép szolgál, amelyek mintegy 380 izzólámpát és a hajó környezetének megvilágítására használt 24,000 gyertya-fény erősségű s sugárvetővel ellátott ívlámpát táplálnak. Ezeken kívül szükség esetére a 24 cm-es lövegek kezelésére szolgáló két egyenként 50,000 Volt-ampère és két egyenként 40,000 Volt-ampère erősségű dynamo-gépek a világítás czéljaira szintén felhasználhatók.”¹⁹⁷⁴

„A pólai hajó-avatás. Póla, máj. 9. A „Monarch“ partvédő hajónak ma délelőtt szerencsésen végbement vízrebocsátása hazafias tüntetés jellegét öltötte és alkalmat adott lelkesült ovációk megújulására, melyekkel a királyt és az uralkodóház itt időző tagjait körülvették, valamint a cs. és kir. haditengerészet ünnepelésére, mely a hajóépítéssel legmodernebb elvei szerint épült, erős fegyverzet, jelentékeny gyorsaság és az elsüllyeszthetlenséget nagy foka által kitűnő, kizárólag belföldi anyagból, hazai munkaerővel, hazai hajógyárban épített eme hajóval a hajóhadtervnek megfelelőleg új, különösen értékes hajótípussal gyarapodott. Hajnalban a városban és a hajógyárban élénk élet mutatkozott. A nap felkeltével az összes szolgálatban levő hajók fölvtették a nagy lobogót, a szolgálatban nem levő hajók pedig a kis lobogódíszet. A lakosság a legtávolabb fekvő helységekből ünnepi díszben öltözve özönlött az ünnepély színhelyére. Reggel fél 8 órakor megkezdődött a meghívott vendégek fölvonulása, akik részint az Oliva sziget összekötő hídján át hajtottak a szigeten fölállított emelvényekhez, részben pedig gígeken és tisztai csónakon mentek a „Custozza“ és „Frundsberg“ hajóra, amelyek a vízrebocsátás színhelye mellett állottak. Időközben fölállottak a különböző zenekarok is. Nyolc órakor kezdődött a vízrebocsátásban közvetlenül résztvevő tengerészeti törzskar jelenlétében a hajó első besztertelése, amelyet Urednicsek tengerészplébános megfelelő papi segédlettel, a szokásos szertartások szerint végzett. A szertartás alatt a meghívott vendégek mind összegyűltek és ekkor a meghívókkal el nem látott közönséget beeresztették az összekötő hídra és a Bellona-öbölbe, amelyet csakhamar sok ezer főnyi tömeg lepott el. A „Kronprinz Erzherzog Rudolf“ vezérhajó ágyúüdvözlése közt, a király, a többi fejedelmi személyiségekkel együtt negyed tízkor elhagyta a „Miramar“ yachtot és díszcsónakon az Oliva-sziget kapuja előtti kikötőhelyre ment. Az összes többi hajó a vitorlafalakon való tisztelgést végezték. Midőn a közönség meglátta a királyt, szünni nem akaró lelkesült Erviva kiáltásokba tört ki, melybe a zenekarok által játszott néphimnusz hangjai vegyűltek. A király és a fejedelmi személyiségek fogadására a kikötőhelyen egybegyűltek: Pittner báró altengernagy, pólai kikötőparancsnok, Brüdl ellentengernagy, a tengerészeti fegyvergyár parancsnoka, az állami méltóságok, a vízrebocsátásban közvetlenül résztvevő vezértisztek és tábornokok, a díszhölgyek és 10 fehérruhás leány, tengerész-altisztek és fegyvergyári munkások gyermekei. A királyt és kíséretét a kikötőhelyre érkezésük után, Sterneck báró, tengerészeti parancsnok az udvari pavillonba kíserte. A diadalkaputól a „Monarch“ orráig, a tengerész-törzstisztek és főtisztek, valamint a tengerészeti hivatalnokok kettős sorfalat képeztek, melyhez a tengerészeti törzskar tagjai csatlakoztak. Midőn a király a pavillonba lépett, a tengerészeti parancsnok ő felsége rendeletét kérte ki a hajó második besztertelésére. Midőn a szertartás befejeztetett, eltávolították a hajó összes támaszait és minden előkészületet megtettek annak elindítására. Ezalatt a két katonazenekar fölvtették a játszott. Miután a tengerészeti hadsereggyár parancsnoka jelentést

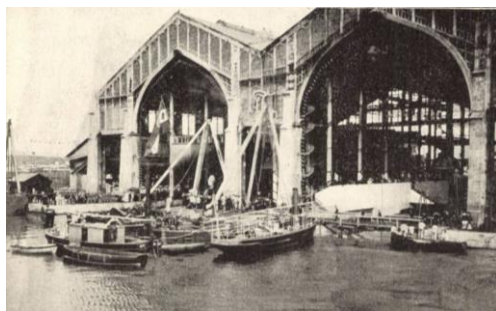
¹⁹⁷⁴ Gazdasági Mémők, 19. évfolyam, 1895-04-28 / 17. szám

tett a királynak az előkészületek befejezéséről, Steineck báró tengernagy, tengerészeti parancsnok, a királyhoz intézett beszédben kikérte az uralkodó engedelmét a keresztelés és vízrebocsátás végrehajtásához, mire Mária Terézia főhercegnő megkeresztelte a hajót. Egy nyomás a villanyos vezeték billentyűjén és a hajó orrára erősített pezsgősüveg darabokra tört, mire a billentyű további érintésére a vízrebocsátás a néphymnus hangjai és a hajók szabályszerű tisztelgése és ágyúzása közt szerencsésen végbement. Az új, hajó a közönség szünni nem akaró üdvkiáltásai közt siklott a tengerre. A király és kísérete ezután az udvari pavilonból a kikötő helyre mentek és onnét a közönség folyton megújult lelkes ovációi közt, a diszcsónakon visszatértek a „Miramat“ yachba. * Sterneck báró tengernagy tengerészeti parancsnoknak a vízrebocsátás előtt a királyhoz intézett beszédére ő felsége következőleg válaszolt: „Örömmel használom föl az új hadihajó vízrebocsátásának alkalmát, hogy hajóhadunk fölvirágzó emporiumában derék tengerészeim közt a hazai tengerparton időzzem. Nagy meglepéssel fog engem eltölteni, ha a műben, melyet itt létrehoztak, kizárólag hazai munkának tökéletesen sikerült termékét láthatom. Minden jó emléke szeretett hazánknak, minden lelkesítő tradíció, melyekkel derék haditengerészetem dicsekedhetik, éljen és hasson kipróbált hadihajóim e legifjabb társán, mihelyt legénységével élet és törekvés költözik belé. Siker koronázta hadilobogónk alatt, mindenkor kísérve üdvkivonataimtól, lépjen az új partvédő hajó, ünnepélyes keresztelő után, hozzám és házamhoz igen hű hajóhadam soraiba.“ Mária Terézia főhercegnő a hajókeresztelés alkalmával a következő beszédet mondotta: „Örömmel veszek részt dicső haditengerészetünk szerencsét ígérő fejlődésének ünnepén. Büszkeséggel és örömmel látjuk a hazai munka e nagyszerű művét, amely itt tökélyben áll előttünk. Bizalom és öröm tölt el minden szívet e hatalmas alkotmány látásánál, mely most a Mindenható áldásával a habokba fog merülni. Nagy földadat vár reád! Vajha sikerülne neked tengerpartunk védelme közben, heves harcokban a hullámzó tengeren mindenkor gyarapítani kipróbált haditengerészetünk dicsőségét. Erődbe és legénységed kötelelességűségébe bízva, örömujjongással fogad téged soraiba a dicsőség-koronázta hajóhad és örömmünnepet ül, amelyben vele együtt az egész haza részt vesz.“¹⁹⁷⁵

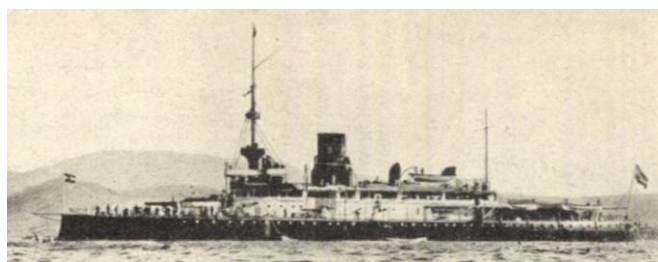
A «Monarch» hadihajó vízrebocsátva, fölszerelés előtt

¹⁹⁷⁵ Pesti Hírlap, 17. évfolyam, 1895-05-10 / 127. szám
Pesti Hírlap, 17. évfolyam, 1895-05-15 / 132. szám

A fedett csarnok, ahol a Monarch épült¹⁹⁷⁶

Jelen volt még a vízrebocsátásnál Károly Lajos és Lajos Viktor főhercegek, valamint Ferenc Szalvator főherceg és Károly István főherceg ellentengernagy. A díszlobogót a tengerésztisztek feleségei adományozták a hajónak.

1977

1896.

„Dániel Ernő báró kereskedelemügyi miniszter két fiával és Gonda Béla min. osztálytanácsossal hétfőn este a magyar-horvát tengeri gőzhajós-társaság Pannónia nevű új gőzösen Velencébe utazott, honnan nagy korában szerdán reggel Pólába érkezett. Ott tüzetesen megtekintette a tengerészeti hajógyárat, a felszerelés alatt álló Monarch nevű partvédő hajót, a Tegethoff hadihajót s az arzenál múzeumát és felszerelési raktárait.”¹⁹⁷⁸

1897.

„Az 1898-ik évi közös költségvetésbe felvett rendes és rendkívüli szükséglet aránylag csak igen kevéssel haladja meg a közös minisztériumok által a múlt évben előterjesztett költségvetés főösszegét. A közös minisztérium azonban a rendes és rendkívüli szükségleteken kívül még a haditengerészet részére 750,000 forintnyi rendkívüli hitel és a külügy- és hadügyminisztérium részére az 1897-ik évre 8.151,400 frt póthitel megszavazását kéri, így tehát abból, hogy új közös költségvetés rendes és rendkívüli szükségletét nem emelték nagyobb összegekkel, kevés — úgyszólván semmi hasznunk sincs. A haditengerészet részére megszavazandó, rendkívüli hitelt egy nagyobb (7800) tonnás hadihajó építésére akarják fordítani. Az építendő hadihajó építésének költségei megközelítőleg 5 millió forintra fognak rugni. Hogy mily részletekben fogjuk emez összegeket fizetni, azt nem említi a közös hadügyminiszter. Az 5 millió azonban csak építési költségekre megy fel, a hajó felfegyverzése és lőszerrel való ellátása még legalább másfél millióba fog kerülni, amit azonban a hadügyminiszter nem is említi a költségvetésben. Az új hadihajó tehát hat és fél millió forintba kerül, ami nagy összeg, ha meggondoljuk, hogy jelenleg több mint 30 millió forint ára hadihajó, tengerészeti fegyverzés-és lőszerért fizetjük a részleteket és még a jövő 1898-ik évre is tizenegy hadihajó- és naszádért fogjuk fizetni az építési felfegyverzési és felszerelési költségek részleteit. A *Zentai hadihajó 1.500,000 forintnyi építési költségeinek most fizetjük a harmadik részletét Az épülőfélben lévő 2350 tonnás torpedó czirkáló 1.600,000 forintra menő építési költségeinek második részletét. Az 5500 tonnás »Wen« partvédő toronyhajó 3.500.000 forintnyi építési költségeinek hatodik részletét. Az 5500 tonnás Budapest< partvédő toronyhajó 3.500.000 forintra rugó építési költségeinek negyedik részletét. Hat síktengert járó

¹⁹⁷⁶ Vasárnapi Ujság –1896-02-16 / 7. szám / A svájci hunok. Herrmann Antal 100. oldal / Általános nép- és

¹⁹⁷⁷ Vasárnapi Ujság – 1906-01-28 / 4. szám / Tartalék-hajóraj az Adrián (képekkel) 58. oldal / Természettudomány; ipar; kereskedelem és rokon

¹⁹⁷⁸ Budapesti Hírlap, 16. évfolyam, 1896-11-13 / 313. szám

torpedó naszád 1.080,000 forintnyi költségének 4. részletét. Egy építés alatt lévő 6100 tonnás torpedó hajó 3.800,000 forintnyi költségeinek 3. részletét. E hadihajók ágyúinak beszerzési költségeit még most is fizetjük. A «Monarch», «Wien» és «Budapest» ágyúi 2.700.000 frtba kerültek, ennek most fizetjük az 5. részletét. A «Zenta» ágyúi 240.000 frtba, az épülőfélben levő 6100 tonnás czirkáló kishajó ágyúi pedig 730000 forintba kerültek. Ezeknek most fizetjük a második, illetve az első részletét. A 2350 tonnás hadihajó ágyúinak költségei még fel sincsenek véve a költségvetésbe. E költségeken kívül még a három említett partvédő hajó ágyúihoz 1,725.000 forint ára lőszer szükségeltetett, melyből most a negyedik részletet fizetjük. A «Zenta» ágyúihoz tartozó 260.000 forint ára lőszernek pedig csak az első részletét fizetjük. A 6100 tonnás és a 2350 tonnás hajók ágyúihoz tartozó lőszer most még nincsenek felszámítva. A hajók torpedó- és fegyverszükséglete szintén óriási összegeket fog megemészteni. Az említett részesek már most meghaladják az öt milliót, az új rendkívüli hitellel együtt pedig a hat milliót. A hadügyminiszter jelentéséből azonban még az is kitűnik, hogy több hadihajót szándékozik — már legközelebb — a hadművelati flotta lajstromából törölni. A „Lissa» hadihajót és több fregattot már törölték is az aktív flotta névsorából. Krieghammer hadügyminiszter idei előterjesztéséből kitetszik ama szándék, hogy a »Kaiser« továbbá a »Custoza« és »Erzherzog Albrecht« hadihajók törlését is mihamarabb javaslatba fogja hozni. A »Kaiser« hadihajó a csataflotta minden hadművelati céljaira már évek óta alkalmatlan és mindaddig csak azért nem törölték az aktív flotta lajstromából, mert az amúgy is kis számú hadihajóink számaránya még nagyobb kisebbségben lett volna az idegen hatalmak flottáinak, létszámával szemben. A *Custoza« és az »Erzherzog Albrecht« hajóknak, ha harci értékük csekély is, még sem helyeselhetjük még kiselejtezésüket, mert ez által pótlásuk válna, szükségessé mely ismét 10—12 millió forint újabb terhet róna az államra, amelyek pedig tekintettel a pénzügyi viszonyokra, csaknem elviselhetetlenek lennének. „¹⁹⁷⁹

1898.

„(Hadgyakorlat az Adrián.) Az idei flotta-gyakorlatokat — mint Holdból jelentik — jniustól augusztusig tartják meg az Adrián. A játékháborúban részt vesz három nagy modern, tornyos hajó, továbbá a három partvédő hajó, — a Budapest, a Monarch és Wien — a három régiebb fajtájú hadihajó : a Son Juan d’Austria a Kaiser Max és a Prinz Eugen, melyeket még 1875-ben bocsátottak tengerre. Ezeken a hajókon kívül még egy kis torpedó-hajóraj is részt vesz a manőverben. Az egész hajóraj parancsnoka eddigi intézkedések szerint Minutilla báró ellentengernagy, a torpedó-flotilla parancsnoka pedig Montecuccoli Polignano ellentengernagy lesz. A Wien hajó most még Kaneában van, de a manőverek idejére fölváltják a Kaiser Franz Josef torpedó partvédő hajóval. „¹⁹⁸⁰

„6. cím. A hajóhad anyagszereinek karbantartása, pótlása és üzeme: C) alcím. Hajóépítések, gépek és kazánok: 1. tétel. A »Habsburg« hajó pótlására szolgáló 5.500 tonnás »Monarch« (A) partvédő hajó, a 3.500.000 frtnyi összes szükségletnek negyedik részlete 62.377 frt 47 kr.”

„Lőszer »Monarch« (A), » Wien« (B) és »Budapest« (C) partvédő hajók ágyúi részére; az 1.725.000 forintnyi összes szükséglet ötödik és utolsó részlete 710.000 »”¹⁹⁸¹

1898.05.09-én Ferenc Ferdinánd főherceg felkereste a hajót Polában.

1898.05.11-1898.08.19 között a Nyári Hajóraj I. Nehézhajó Divíziójának zászlóshajója, **Franz Freiherr von Minutillo altengernagy** lobogója alatt.¹⁹⁸²

Kísérleteket folytattak a Sellner-féle éjszakai jelzőberendezéssel. Az eredmények kielégítőek voltak.

Dalmáciában hajózott a Budapest és a Monarch, Minutillo báró ellentengernagy parancsnoksága alatt és Dalmáciában taktikai hadgyakorlatokat végző nyári hajóraj első divízióját képezik.

Augusztus és október között kiképző utakat tett. A szellőzői huzatjának javítása érdekében meghosszabbították a szellőzőkürtők magasságát.

¹⁹⁷⁹ Magyar Hírlap, 7. évfolyam, 1897-11-22 / 324. szám

¹⁹⁸⁰ Budapesti Hírlap, 18. évfolyam, 1898-03-30 / 89. szám

¹⁹⁸¹ Budapesti Közlöny, 32. évfolyam, 1898-06-18 / 139. szám

¹⁹⁸² Budapesti Hírlap, 18. évfolyam, 1898-06-17 / 166. szám

„Fiuméből telegrafálják nekünk, hogy haditengerészetünk ma reggel odaérkezett Lassaiból és a kikötő előtt horgonyt vetett. Fiumében van Minutalo Ferenc báró ellentengernagy vezetése alatt a Monarch 513, Budapest 464, Prinz Eugen 474, Don Juan 442, Kaiser Max 444, Kaiser Franz Josef hadihajó 403 emberrel, továbbá a Magnet, Meteor és Blitz nevű torpedóvadász hajók és 6 kisebb torpedóhajó. A hajók tisztkara Minutalo, Montecuccoli báró és Wagenburg lovag ellentengernagyok vezetése alatt ma délelőtt 11 órakor tisztelgett Szapáry László gróf kormányzónál, aki viszont délután 4 órakor adta vissza a látogatást a Monarch hajón. A kormányzó távozásakor a hajó dísztüzet adott. A kormányzói palotában, amely déli növényekkel pazar módon van feldíszítve s erre az alkalomra a palota kertje villamos fényvel berendezve, holnap este 128 órakor 50 terítékű bankot tesz a hajóraj tiszteletére.”¹⁹⁸³

1899.

„Megírtuk röviden, hogy a Bussard osztrák-magyar torpedóhajót hajóhadunk nyári gyakorlatai alkalmával baleset érte. A torpedó a dalmát szigetek közt a Monarch toronyhajóval ütközött össze és úgy megsérült, hogy előbb a partra s onnan a Gigant vontatóhajóval a pólai kikötőbe kellett vonatni, ahová ma, mint táviratilag jelentik, meg is érkezett.”¹⁹⁸⁴

A nyári hajóraj, mely a »Monarch«, »Wien« és »Budapest« toronyhajókból, a »Prinz Eugen«, »Kaiser Max« és »Don Juan d'Austria« páncélos hajókból, 12 torpedófogóból és 6 torpedóhajóból áll, reggel Fiumébe érkezett **Minutillo b. ellentengernagy** vezetése alatt. A hajókon összesen 3100 ember és 200 ágyú van.¹⁹⁸⁵ „A nyári hajóraj most a következő tornyos hadihajókból áll: I. csoport: Monarch páncélos hadihajó, az osztrák-magyar tengerészet egyik legnagyobb hadihajója, 500 matrózzal és 28 különféle ágyúval. Budapest cirkáló páncélos 480 matrózzal és 20 ágyúval, parancsnoka Jenik-Zasadly Viktor lovag. Továbbá a Wien partvédő páncélos szintén 480 emberrel és 28 ágyúval a fedélzeten. Az első csoporthoz a három páncéloson kívül két torpedóvadász és öt torpedónaszád tartozik. II. csoport: Prinz Eugen tornyos hadihajó, melynek fedélzetén van Becker ellentengernagy. A Prinz Eugen hadihajón 460 matróz és 22 különféle ágyú van. A Kaiser Max páncélos 460 emberrel és 22 matrózzal. Parancsnoka Chiari Artur fregattkapitány, Szapáry gróf fiemei kormányzó, ki tegnap reggel Budapestről visszaérkezett, legközelebb látogatást tesz Minutillo ellentengernagnál a Monarch páncélos fedélzetén.”¹⁹⁸⁶

Hadihajók Fiumében. A nyári hajóraj, mely a Monarch, Wien és Budapest toronyhajókból, a Prinz Eugen, Kaiser Max és Don Juan d'Austria páncélos hajókból, 12 torpedófogóból és 6 torpedóhajó-ból áll, reggel (189.08.02) Fiuméba érkezett báró Minutillo ellentengernagy vezetése alatt. A hajókon összesen 3100 ember és 209 ágyú van. Gróf Szapáry László kormányzó holnap a hajóraj tiszteletére díszebédet ad.¹⁹⁸⁷

„(Négy matróz vízhalála.) Említettük tegnap, hogy egy öt hadihajóból és három torpedóból álló hajóraj Fiuméba érkezett. A Fiumében horgonyzó hajóraj tegnap este 9 óráig szabadságot kapott. A legények ellepték Fiume asztoriait és mulatóhelyeit. A «Monarch» toronyhajó négy matróza erősen berúgott és csak 10 óra után gondolt a hajóramenetre. A delta-híd előtt találtak egy rozzant csónakot, amelyben két evezővel megindultak a «Monarch» felé. Ötven méternyire a «Wien» hadihajó előtt léket kapott a csónak és néhány másodperc alatt elsüllyedt. A berúgott matrózok és az evezősök segítségért kiabáltak. A «Wien» és a «Monarch» hajók leeresztették mentőcsónakjukat, az összes hadihajók villamos reflektorokkal világították be a tengert. Egy matrózt és egy evezőst megmentettek, a többi négy ember a vízbefuladt. A vízbefúlt matrózok a következők: Schertier Gottfried Olmützből, Strifler Elek Aradról, Ossenkowszky György Triesztből, Basic Ernő Fiuméből. A megmenekültek pedig: Bersa Gyula Monfalconeből, Smrtnik Ernő Triesztből és Krasovits András Fiuméből. Szapáry kormányzó a hajószerencsétlenségről részletes jelentést tétetett magának.”¹⁹⁸⁸

¹⁹⁸³ Budapesti Napló, 3. évfolyam, 1898-07-31 / 210. szám

¹⁹⁸⁴ Pesti Napló, 50. évfolyam, 1899-07-23 / 202. szám

¹⁹⁸⁵ Pesti Hírlap, 21. évfolyam, 1899-08-02 / 212. szám

¹⁹⁸⁶ Budapesti Napló, 4. évfolyam, 1899-08-05 / 214. szám

¹⁹⁸⁷ Budapesti Napló, 4. évfolyam, 1899-08-02 / 211. szám

¹⁹⁸⁸ Alkotmány, 4. évfolyam, 1899-08-03 / 185. szám

Pesti Napló, 50. évfolyam, 1899-08-03 / 213. szám

Az 1890-es években az SMS Wien, Monarch és Budapest felkereste az olasz vizeket. A látogatást az olaszok 1910-ig sem viszonzták. Ha a két flotta a tengeren találkozott, nem köszönti egymást, amit tengerészeti körökben természetesnek találnak.¹⁹⁸⁹

„Legutóbb a nápolyi öbölbe látogatott el flottánk egyik hajóosztálya. E hajóosztály legjobb hajóinkból, a „Budapest“, „Monarch“ és a „Wien“ toronyhajókból állott és mégis menynyire elenyészett az őt fogadó olasz flotta hajóóriások mellett. A hajóosztály 16800 tonna tartalmát az olasz flotta egy-egy nagyobb hajója egymaga is csaknem meghaladja.”¹⁹⁹⁰

1899.08.04-én Fiumében volt Minutillo báró altengernagy zászlóshajójaként.¹⁹⁹¹

A három Monarch osztályú hajó és a Trabant romboló 1899.10.21-én elhajózott egy körútra a kelet-mediterrán térségbe, érintve Görögországot, Libanont, Törökországot és Máltát.

1899.10.22-24. Korfu, 1899.10. 25 – 02.11. Pireusz, 1899.02-07-11 Szaloniki, 1899.11.11-20-ig Smyrna és Mersine (Törökország). 1899.11.23-25–12.03. Bejrút, 1899.12.06-07 Syra (Siros – Görögország), 1899.12.07-10 Suda-öböl, 1899.12.12-16 Málta, 1899.12.18-20 Gravosa, 1899.12.21-én ért vissza Polába.

*Az SMS Budapest, SMS Wien és az SMS Monarch Máltán*¹⁹⁹²

„Hogy mily felületesen állítják össze a haditengerészet költségvetését és hogy mily semmibe sem veszik azt, az már abból is kitetszik, hogy a «Monarch», «Wien» és a «Budapest» toronyhajók 5500 tonna belterjedelemre lettek engedélyezve, de a közös hadügyminisztérium 5600 tonnányira építette a hajókat és midőn a hajók már készen voltak, a delegációk elé terjesztett beadványokban még mindig mint 5500 tonnásak szerepeltek, így tehát az országos bizottság elé terjesztett adatok éveken át valótlanságot tartalmaztak.”¹⁹⁹³

1900.

„Erős bóra az Adrián. Mint lapunknak Triesztből táviratozzák, az ottani kikötőben három nap óta erős bóra dühöng. A kikötőben az összes forgalom szünetel. Több gőzös, a három nagy hadihajót «Monarch», a Wien» és «Budapest» kénytelen volt a mucai öbölben horgonyt vetni.”¹⁹⁹⁴

Hadihajóink téli gyakorló osztálya, a Montecuccoli gróf ellentengernagy parancsnoksága alatt levő három páncélos partvédő: Monarch, Budapest és Wien páncélosok és a Trabant torpedóhajó Máltára érkezett 1900 februárjában. Itt ekkor egy angol kötelék is tartózkodott. Máltán a kötelék negyedfélnapig volt. Szalonikiben, Smyrnában és Beirutliban szintén barátságos fogadtatásban részesültek hajóink. Meglátogatták a kis-ázsiai parton fekvő Mersinát is. „Lussinpiccolo (Mali Losinj, a mai horvátországi Losinj szigete), (1900) márc. 30. A Monarch, Budapest, Wien és Leopold hadihajókból álló hajóraj Montecuccoli gróf ellentengernagy parancsnoksága alatt tegnap ideérkezett.”¹⁹⁹⁵ Fiuméba érkeztek 1900.04.04-én.¹⁹⁹⁶

¹⁹⁸⁹ Budapesti Hírlap, 1910. 30. évfolyam, 1910-09-18 / 222. szám

¹⁹⁹⁰ Magyar Génius, 11. évfolyam, 1902-04-27 / 18. szám

¹⁹⁹¹ Magyar Ujság, 8. évfolyam, 1899-08-05 / 214. szám

¹⁹⁹² Képes Folyóirat - A Vasárnapi Ujság füzetekben 28. kötet (Budapest, 1900)

¹⁹⁹³ Magyar Hírlap, 9. évfolyam, 1899-01-31 / 31. szám

¹⁹⁹⁴ Magyar Hírlap, 10. évfolyam, 1900-01-14 / 14. szám

¹⁹⁹⁵ Alkotmány, 1900. 5. évfolyam, 1900-03-31 / 77. szám

¹⁹⁹⁶ Pesti Napló, 51. évfolyam, 1900-04-03 / 92. szám

1900-ban **Rudolf Graf Montecuccoli ellentengernagy** zászlóshajója.

„(Hadihajóraj a magyar kikötőben.) Fiuméból jelentik: Az úgynevezett téli hajóraj, mely gróf Montecuccoli Polinago Rudolf ellentengernagy parancsnoksága alatt Lussinpiccolo környékén vasárnap és hétfőn gyakorlatokat végzett, ma este fut be kikötőnkbe. A flotta a következő hadihajókból áll: Monarch, parancsnoka Kneisler sorhajókapitány; Wien, lovag Bless Viktor sorhajókapitánynyal; Budapest, lovag Jenit Zadasky sorhajókapitánynyal; Leopard, parancsnoka Remig Henrik fregattkapitány; továbbá a Trabant és Komet torpedóhajók s néhány torpedónaszád. Az ellentengernagy a Monarchon van. A flotta tisztjeinek tiszteletére Szapáry László gróf kormányzó nagy ebédet rendez.”¹⁹⁹⁷

1998

1999

Májusban a hajót leszerelték.

1901.

1901-ben lengéscsillapító bordákat és két darab 4,7 cm-es gyorstüzelő löveget kapott.

1901.10.14-én a Téli Hajóraj részeként, **Julius von Ripper ellentengernagy** zászlóshajója.

Dalmácia vizein hajózott.

„Fiumei tudósítónk jelenti, hogy ma reggel odaérkezett haditengerészetünk téli flottája, mely a múlt hét óta Salona mellett gyakorlatozott. A flotta a »Monarch«, »Wien«, »Budapest«, »Panther«, »Magnet« és »Planet« páncélos hajókból és kilencz torpedónaszádból áll. Az escadre parancsnoka Ripper Gyula ellentengernagy. A hajóraj hétfőig marad a fiumei kikötőben, s azután visszatér Pólába.”²⁰⁰⁰

1902.

1902.01.17-én Triesztben „Ebner, a tengerészeti hatóság elnöke ma délelőtt 1 órakor a Charlotte fedélzetén viszonzta a német hajó parancsnokának látogatását. Sandrinelli polgármester is akkor tette látogatását és Ebnerrel együtt tért vissza. Háromnegyed 12 órakor Adalbert porosz herceg a Charlotte-ról a Monarch osztrák-magyar tengernagy hajóra ment, ahol **Ripper ellentengernagy**, a hajóraj parancsnoka, reggelit adott a herceg tiszteletére. Jelen voltai: a Charlotte parancsnoka, Goes helytartó, Stannius német főkonzul, Conrád állomásparancsnok, Kneissler ellentengernagy, a tengerészeti kerület parancsnoka és a Budapest, Wien és Panther osztrák-magyar hadihajók parancsnokai. A herceg ezután a helytartóval az új san-markói hajógyárba hajtatott. Egy másik kocsin Ammon kapitány és Staunius dr. főkonzul követték őket. A Stabilimento Jecusco Triesztino hajógyár bejáratánál Hütterott lovag, a társaság elnöke, Kneissler ellentengernagy, Popper hajóépítkezési főmérnök, valamint a technikai igazgatók gyűltek össze a fogadásra. Hütterot elnök a herceget a hajógyári helyiségeken keresztül a Habsburg osztrák magyar hadihajóhoz kísérte, amelyet kívülről megtekintettek. Menet közben a nagy amerikai darucsiga különösen felkeltette a herceg érdeklődését. Beitatóan tekintették meg a pneumatikus telepet és a villanytelepet is. Félórai tartózkodás után az előkelő vendég, miután az elnöktől és a többi úrtól szívélyes szavakban búcsúzott el, tovább folytatta útját.”²⁰⁰¹

¹⁹⁹⁷ Pesti Hírlap, 22. évfolyam, 1900-04-04 / 93. szám

¹⁹⁹⁸ https://en.wikipedia.org/wiki/SMS_Monarch

¹⁹⁹⁹ Das interessante Blatt, Januar-Juni 1895-04-18

²⁰⁰⁰ Magyarország, 8. évfolyam, 1901-12-07 / 290. szám

²⁰⁰¹ Alkotmány, 7. évfolyam, 1902-01-18 / 16. szám

Pesti Hírlap, 1902-01-17 / 16. szám

„Adalbert herczeg utazása, Trieszt, jan. 21. A Charlotte elindulása előtt a Monarch osztrák-magyar zászlóshajó egészen a német iskolahajó mellé ment, mialatt a Monarch zenekara a német himnuszt, a Charlotte zenekara pedig az osztrák himnuszt játszotta. A két hajó azután búcsúzóul fényjeleket váltott.”²⁰⁰²

A téli hajóraj Fiumében, Fiume, jan. 24. A téli hajóraj, mely három páncélos toronyhajóból, három koscirkálóból, hat torpedónaszádból és három torpedóhajóból áll, ma délután 4 órakor ideérkezett Polából, **Ripper ellentengernagy** parancsnoksága alatt. Ekkor hatalmas volt a köd., ami lassította a hajókat. Ripper a Monarch páncéloson van. A tisztikar hivatalos lesz a kaszinó és kormányzó báljaira. A flotta február 2-ig marad itt.²⁰⁰³

1902.02.17-én és 18-án Trisztbe, négy hadihajó is megjelent a kikötőben: a Wien, a Monarch, a Budapest páncélosok és egy torpedónaszád.²⁰⁰⁴ Ekkor, Triesztben munkástüntetések és lövöldözés volt.²⁰⁰⁵

A Monarch hajóról tegnap huszonnégy ember a san-marcoi rakodóra ment, hogy egy új hadihajó építésére vigyázzanak. Trieszt középületeiben is látni most a matrózokat, amint puskával őrt állanak.²⁰⁰⁶

„Utalványforgalom berendezése a „Budapest“, „Monarch“ és „Wien“ nevű cs. és kir. hadihajókkal. 16.445. A cs. és kir. hadihajókkal való utalványforgalom tárgyában 1901. évi június hó 15-én 44.323. sz. alatt kelt rendelet (P. és T. R. T. “ 1901. évf. 41. sz.) kapcsán értesítem a kir. posta-távirdahivatalokat, hogy a „Budapest“, „Monarch“ és „Wien“ nevű cs. és kir. hadihajók 2 havi időtartamra idegen tengerre rendeltetvén ki, utalványok felvételére és kifizetésére hatalmaztalak fel. A kir. posta- és távirdahivatalok e rendeletet a „Postai Tarifák“ I. rész II. szakaszának 12. §-ában megfelelően jegyezték elő. Budapest, 1902. márczius 7.”²⁰⁰⁷ Az utalványforgalom 1902.05.27-én szűnt meg a hajókon.²⁰⁰⁸

1902.03.01-én Polából kifutott a Földközi-tenger felé az I. Sorhajóosztály kötelékében. Ekkor az SMS Wien és az SMS Budapest társaságában körutat tett Földközi-tengeren. Ekkor felkeresték Algériát, Spanyolországot, Franciaországot, Olaszországot, Korfut és Albániát.

(1902.03.02-án az isztriai Lussin-ban állt meg a rossz időjárás miatt. 1902.03.03-04 Korfu²⁰⁰⁹, 1902.03.08-12 Algír²⁰¹⁰, 1902.03.14-19-én Cartagena, 1902.03.20-25-én (Barcelona), 1902.03.26-29-én Toulon²⁰¹¹, 1902.03.30-04.02 La Spezia, 1902.04.04-10-én Nápoly²⁰¹², 1902.04.12-16 Taranto (Trentó – Olaszország), 1902.04.04.17-19 Zante (Jón-tenger – Görögország), 1902.04.20-24 Valona (Albánia), 1902.04.24-28 Durazzo. A kötelék 1902.04.29-én ért vissza Pólába.)

²⁰⁰² Magyarország, 9. évfolyam, 1902-01-22 / 19. szám

²⁰⁰³ Alkotmány, 7. évfolyam, 1902-01-25 / 22. szám

Pesti Hírlap, 24. évfolyam, 1902-01-28 / 27. szám

²⁰⁰⁴ Pesti Napló, 53. évfolyam, 1902-02-18 / 48. szám

Magyar Nemzet, 21. évfolyam, 1902-02-18 / 42. szám

²⁰⁰⁵ Pesti Napló, 53. évfolyam, 1902-02-18 / 48. szám

²⁰⁰⁶ Pesti Napló, 53. évfolyam, 1902-02-19 / 49. szám

²⁰⁰⁷ Távirda és Posta (Magyar Királyi Posta és Távirda Rendeletek Tára, 1902. 10. szám, 1902-03-14 /

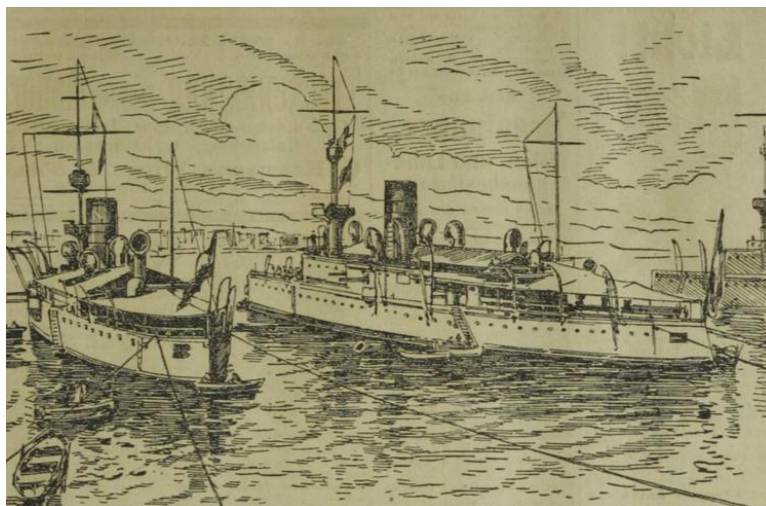
²⁰⁰⁸ Távirda és Posta (Magyar Királyi Posta és Távirda Rendeletek Tára, 1902. 1-45. szám) 1902-05-27 / 17. szám

²⁰⁰⁹ Pesti Hírlap, 24. évfolyam, 1902-03-10 / 68. szám

²⁰¹⁰ Hazánk, 9. évfolyam, 1902-03-11 / 60. szám

²⁰¹¹ Budapesti Napló, 7. évfolyam, 1902-03-28 / 86. szám

²⁰¹² Magyar Génius, 11. évfolyam, 1902-04-27 / 18. szám

1902 áprilisában a Monarchia hajói Nápolyban²⁰¹³

„Madrid, 1902.03.15. Ripper ellentengernagy, továbbá a Monarch osztrák-magyar hadihajó parancsnoka, Friesz sorhajókapitány és a hajónak két tisztje Cartagenából Madridba érkezett, ahol három napig maradnak. Visszatérésük után tartják meg Cartagenában az osztrák-magyar hajóraj tiszteletére tervezett ünnepségeket. — Ripper ellentengernagyot a régenskirályné ma kihallgatáson fogadta.”²⁰¹⁴

1902.03.20-án futott be Barcelonába.²⁰¹⁵

„Barcelona, 1902.03.25. A szépművészetek palotájában az osztrák-magyar tengerészek tiszteletére rendezett ünnepség fényesen folyt le. Ripper ellentengernagy a Monarch hadihajón ebédet adott, amelyen jelen voltak: a prefektus, a polgármester és a hatóságok főnökei. Az ebédet fényes bál követte. A regatta-klub is nagy ünnepségeket rendezett az osztrák-magyar tengerészek tiszteletére. Barcelona, márc. 25. A lapoknak a Monarch hadihajón rendezett bálról szóló tudósításai hangoztatják az osztrák-magyar tengerésztisztek előzékenységét és szeretetreméltóságát. Az osztrák-magyar hajóraj délelőtt elindult Toulonba, ahonnan Spezziába és Nápolyba megy. Mint itt híre jár, az olasz király Nápolyban meg fogja szemlélni a hajórajt. Az osztrák-magyar tengerészek Barcelonában való tartózkodásukról nagy meglepéssel nyilatkoztak.”²⁰¹⁶

„A közös hajóraj Nápolyban. Nápoly, ápr. 10. Pasetti báró osztrák-magyar nagykövet ma délelőtt nejevel megnézte az osztrák-magyar hajórajt. Ripper ellentengernagy a nagykövet tiszteletére a Monarch hadihajón villásreggelit adott, amelyen valamennyi hajóparancsnok jelen volt. Ripper ellentengernagy felköszöntötte a szavoyai házat és Ferenc József királyt, Pasetti báró Nápoly városát éltette. Este Pasetti a Grand Hotelben ebédet adott az ellentengernagy és a többi tengerésztisztek tiszteletére. A hajóraj éjjel Tarentóba ment. Pasetti báró még néhány napig itt marad, hogy megtekintse a város környékét.”²⁰¹⁷

„— Hajógyakorlatos. Pólából jelentik, hogy az osztrák-magyar nyári hajóraj szombaton indult ki a kikötőből a nagy hadgyakorlatokra, melyek egész szeptember közepéig fognak eltartani. A nagy hadgyakorlatokon részt vesznek a «Budapest», «Monarch», «Wien» toronyhajók, a «Ferencz József» partvédő-kosczirkáló, a «Tiger», «Panther» és «Leopard» torpedó-kosczirkálók, a «Satellit» és «Planet» torpedó-vadászhajók, továbbá 16 torpedóhajó. A hajógyakorlatokat augusztus végén a király is meg fogja szemlélni, aki az eddigi terv szerint Fiumében fog hajóra szállani. A király kíséretében lesz Ferencz Ferdinánd főherceg trónörökös is.”²⁰¹⁸ „A kihajózási gyakorlat a Pola és Dignano közti partrészen lesz. A gyakorlaton két gyalogezred is részt vesz, melyek mint támadók fognak szerepelni.

²⁰¹³ Neugkeits-Welt-Blatt, April 1902-04-17

²⁰¹⁴ Budapesti Hírlap, 22. évfolyam, 1902-03-16 / 74. szám

²⁰¹⁵ Alkotmány, 7. évfolyam, 1902-03-29 / 76. szám

²⁰¹⁶ Budapesti Hírlap, 22. évfolyam, 1902-03-26 / 84. szám

²⁰¹⁷ Budapesti Hírlap, 22. évfolyam, 1902-04-11 / 99. szám

²⁰¹⁸ Magyar Szó, 3. évfolyam, 1902-06-24 / 147. szám

Erre a gyakorlatra a Pólában állomásozó 87. számú gyalogezredet és a trieszti 97. számú ezredet rendelik ki.”²⁰¹⁹

„Zárából jelentik, hogy tegnapelőtt (1902.08.15-én) négy napi tartózkodásra odaérkezett egy három hajóosztályból álló hajóraj, melyben a következő hadihajók vannak: a Monarch, Wien, Budapest, Tieger, Panther, Leopárd, Ferenc József, Satellit és Magnet.”²⁰²⁰

1902.08.29-én Triesztben volt a Budapest és a Wien társaságában. Szeptember elején Pólában kezdődő gyakorlatoknak felsőbb katonai körökben nagy jelentőséget tulajdonítanak, már abból a körülményből kiindulva is, hogy eddigelé sohasem volt annyi hadihajó, ágyú és katonaság összpontosítva hadihajógyakorlatra, amelyek partvédelemre szorítkoznak. A király mindvégig jelen lesz a gyakorlatokon, amelyek két napig fognak tartani. Báró Spaun tengernagy és báró Beck vezérkari főnök is részt vesz a manőverekben. A gyakorlatok az Isztriai partok mentén fognak lefolyni. Triesztből négy Lloyd-gőzös, nagyszámú gyalogság és tüzérség ment Pólába a part védelmére. Triesztben rekkenő nagy a hőség.”²⁰²¹

„A támadó fél, amely Triesztben száll hajóra, áll az 55. gyalog-hadosztályból Hötzendorf vezérőrnagy parancsnoksága alatt. A hadosztály átszállítására négy kibérelt Lloyd-gőzös fog szolgálni, a «Habsburg», az «Elektra», a «Bukovina» s a «Galícia». E hajók kísérei s a kiszállás fedezői a «Monarch», «Wien» és «Budapest» csatahajók, három cirkálóhajó és a melléjük beosztott torpedó-naszád-raj. Parancsnokuk Ripper ellentengernagy. A partraszállást Pólánál fogják megkísérteni.”²⁰²²

A Monarchiának csak szűk partvidéke van, de ennek megőrzése és biztonsága létfontosságú kérdés a birodalom számára, és ez a feladat a haditengerészet feladata. A régi hajók, amelyekkel Tegetthoff győzelmet aratott Lisszánál, már régen eltűntek és a „feledésbe merültek”, helyükre új típusú hajók kerültek, amelyek az emberi találékonyság igazi modelljeiként tekinthetők. Hadiflottánk korszerűsítését a néhai haditengerészeti parancsnok Freiherr v. A Sternre végrehajtotta, és az építési program befejeztével három, egyenként három-három hasonló csatahajóból álló csoportot fog tartalmazni, amelyek remélhetőleg elegendőek a part menti védelmi célokra. Flottaépítésre nagyon kevés a tengeri nagyhatalom képes, mint például Anglia már 74, Németországnak 27, Olaszországnak 15 csatahajóval. A Monarchia csatahajóinak első csoportja, amelyet teljes egészében szolgálatba állítanak, a „Monarch”, „Wien” és „Budapest” toronyhajók, amelyek azonos méretűek és azonos fegyverzetűek. A második csoportot a jelenleg készülő, lényegesen nagyobb „Habsburg”, „Árpád” és „Babenberg” toronyhajók alkotják majd, míg a legnagyobb hajótípusból mindössze két toronyhajó épül, amelyek helyettesítik a kivont „Laudon” és a „Dragon” régi fregattokat. –Ez lesz majd a ténylegesen három hajóból álló Zrínyi osztály.

A „Monarch”, a „Bécs” és a „Budapest”, amelyek képünkön abban a pillanatban láthatóak, amikor a nyomvonalban hajózva lögyakorlatot végeznek egy tengeren lehorgonyzott célpont.

²⁰¹⁹ Alkotmány, 7. évfolyam, 1902-05-09 / 110. szám

²⁰²⁰ Budapesti Hírlap, 22. évfolyam, 1902-08-17 / 225. szám

²⁰²¹ Pesti Napló, 53. évfolyam, 1902-08-30 / 238. szám

²⁰²² Pesti Napló, 53. évfolyam, 1902-09-02 / 241. szám

Felemelő pillanat volt, amikor ez a három erősen felfegyverzett hadihajó elindult a Trieste Rhede felől, és dél felé haladva hamarosan eltűntek a több ezer néző szeme elől. Egy haditengerészetnek azonban nemcsak erősen páncélozott csatahajókra van szüksége, hanem lényegesen nagyobb számú, bár kevésbé vagy egyáltalán nem páncélozott, ágyús cirkálóra is, amelyek a korábbi fregattok és korvettek felderítő feladatát látják el. Mint ilyenek, a torpedóhajók, lásd a „Tigrist”.²⁰²³

A hajót tartalékba helyezték, de december 31-én a Téli Hajóraj részeként ismét felszerelték.

„Haditengerészetünk. Míg minden más államban, melynek tengerpartja van, a tengerészeti ügyek, napról-napra növekedő fontosságuknál fogva, meg nem szűnő érdeklődés, eszmecsere és tárgyalás anyagául szolgálnak hírlapi cikkekben, röpiratokban, könyvekben, egyesületi gyűléseken s így a nagyközönség úgy a kereskedelmi, mint a haditengerészeti ügyekben is teljesen tájékozva van, addig minálunk, sajnos, ezek hiányában, e téren teljes tájékozatlanság uralkodik. Azonban, ha egy-egy hírlapunk elvéve mégis a haditengerészetet veszi fel elmélkedéseinek tárgyául, hasábjából nem hangzik vissza egyéb, mint az, hogy Spaun báró, a rettenetes Spaun, aki már eddig is rengeteg milliókat vett igénybe a hajóhad szaporítására, újabban megint óriási összegeket szándékozik követelni ugyane célra, tekintet nélkül válságos helyzetünkre, adókkal való túlterhelhetésünkre. Ezen mértéktelen követeléseknek — így folytatják okoskodásukat — más célja nem lehet, mint az, hogy a kettős monarchia is a gyarmatokat szerző tengeri nagyhatalmak sorában foglaljon helyet. Hogy mit gondol Spaun báró ily vádak hallatára, azt én természetesen nem tudhatom, gyanítom azonban, hogy legjobban szeretne nyugalomba vonulni, amihez 52 évi nehéz tengeri szolgálat után nagy joga is volna. De én konstatálni kívánom elsősorban, hogy a tengerészeti vezetőség semmiféle politikát sem üz és cselekvéseiben teljesen alája van vetve a királynak s a kormánynak. Másodsorban, hogy gyarmati politikát már csak azért sem üzhet, mivel ma már valamennyi gyarmat s mindazon területek, melyek alkalmasak gyarmatosításra, vagy ha másra nem is, hát hadiállomásra igen biztos, hatalmas flottákkal rendelkező államok birtokában vannak, márpedig még azon hírlapíró társaim is, akik a magyar közvéleményt időről-időre Spaun határnélküli flottaterveinek meséjével felriasztják, nem fognak kockáztatni oly, csak mosolyt gerjeszthető állítást, hogy hajóhadunk ellátható időben oly erővel fogna rendelkezni, amely

²⁰²³ Neugkeits-Welt-Blatt, September 1902-09-12

támadó fellépésre képesítené valamely tengeri hatalom ellen. Oly mértékű tengeri erővel azonban okvetlenül kell rendelkezünk, hogy az Adria fölött uralkodhassunk, mert ilyenek hiányában, a legközelebbi nagy háborúban elvesztenénk tengerpartunkat. Már most szem előtt tartva földrajzi fekvésünket, mely Európában a lehető leghátrányosabb, kérdem, mi sors várna reánk még nemzetgazdasági tekintetben is, ha a tengertől el lennénk zárva? Világítsuk meg a tengerészeti helyzetet nem a fantázia fényénél, hanem a száraz tények világánál, t. i. a többi hatalom jelen évi tengerészeti költsége és hajóépítkezési terveire való tekintettel, Angliát 750,000.000 korona óriási budgetjével számba nem véve. Az Egyesült Államok 385,583.175 koronával szerepelnek a sorozatban (a tíz évvel ezelőtti költségvetése még csak 110,239.148 koronát tett ki). Oroszország 216,570.037 koronával, hozzáadandó még azon 276 milliónak hányadrésze, mely összeget a csár 1898-ban, mint rendkívüli hitelösszeget új hajóépítkezésekre, több évre felosztva, külön kiutaltatni rendelt. Franciaország 318,097.951 frankkal. Ehhez hozzáadandó a parlament által múlt február hóban a hadi kikötők, dockok és arzenálok kijávitására s újak építésére megszavazott 196.871.000 frank. Mind a fenti három állam azontúl nagy összegeket költ a hajóhadaknak támpontul szolgáló parti erődök megerősítésére és szaporítására. Következik Németország kerek számban 200.000.000 koronával és Olaszország 122.816.555 lírával; növeli ezen összeget azon 32 millió líra, melyet rendkívüli hitelképp a már megkezdett, avagy engedélyezett hajók gyorsabb megépítésére szavazott meg a parlament. Végre következünk mi 48.940.820 koronával. Ami már a hajóépítkezéseket illeti, Franciaország a parlament utolsó ülészakájában elhatározta, hogy a hajóhad újabb 8 csatahajóval (átlag 14.000 tonna tartalommal), 6 nagy páncélozott czirkálóval (átlag 11.000 tonna tartalommal), 31 torpedónaszádpusztítóval, 146 torpedónaszáddal és 36 tengeralatti naszáddal szaporíttassék s hogy a munkában, levő hajók befejezése gyorsíttassék. Németország harcra való hajóhadának ereje, a megszavazott építkezési terv értelmében, 1908-ban 38 elsőrendű csatahajóból, 14 nagy vértezett czirkálóból és 38 kisebb csatahajóból fog állni, a megfelelő számú torpedónaszád - rajjal. Hogy mennyire siettetni Olaszország hajóhadának szaporítását, már föntebb érintettük. A saját tengerészeti költségvetésünkben pedig egyetlen új hajónak építése sincs javaslatra hozva, a munkában levő hajók építésének folytatására pedig a rendes és rendkívüli előirányzatban összesen 14.571.810 korona van fölvéve. Már most szem előtt tartva, hogy például a Lepanto, 15.900 tonnás olasz csatahajó 32.105.000 lírába került, az orosz, francia, angol 14—16.000 tonna tartalmú csatahajók egyenkint 29—33 millió koronát emésztenek föl tüzérség és lőszer nélkül s hogy végre a saját, sokkal szerényebb méretű, építés alatt levő két legnagyobb, t. i. 10.600 tonnás csatahajónk mindegyike 17.400.000 koronába kerül (tüzérség és lőszer nélkül), akkor világos, hogy a delegációk elé terjesztett költségvetésben a hajóépítkezésekre igénybe vett egész összegből alig tennék ki a fedezet egy kisebbszerű, 9000 tonnás csatahajó építésére, tüzérség és lőszer nélkül. Márpedig azért, hogy a technikai haladás folytán a hadihajók építési költsége az utolsó évtizedekben megháromszorosodott, csak nem felelős haditengerészetünk vezetősége, amely csak nagy erőlködéssel czammog a többi, tengerparttal bíró állam után. Menthetetlen az lenne, ha még a jelen tizenkettedik órában is oly hajókat hozna javaslatba a tengerészeti vezetőség, amelyek szembe ugyan nem szállhatnának az ellenséggel, de dicsők lennének. Ide redukálódnak tehát Spaunnak mérték nélküli flottatervei a száraz tények világánál. Már most kérdezzük, mily más eszközökkel védjük még meg 735 kilométer hosszú tengerpartunkat, tengeri kereskedelmünket és azzal kapcsolatos érdekeinket és jogainkat, amikor ugyanazon czélok megóvására a többi hatalmak az említettük óriási költségekbe kerülő nagy hajóhaderőnek fenntartását találják szükségesnek. Harcra való hajórajunk áll pedig a következő hajókból: Három kis 5500 tonnás partvédő (Monarch, Budapest, Wien), három átlag 6180 tonnás vértezett czirkáló, Rudolf (6900 tonnás) és Stefanie (5100 tonnás) tornyoshajók, három 8340 tonnás csatahajó, végre a 10.600 tonnás osztály, melynek ketteje épülőben van, harmadika pedig még csak javaslatba hozatalra vár, mely osztály tehát 4—5 év előtt el sem készülhet (többi annak idejében harcraképes volt hajónk, mint például a Don Juan, Castora, Eugen, Albrecht stb.) már teljesen elavulván, a síkra többé ki nem szállhat, még csak gyakorlatra sem valók már. Nos, kérdezzük, kiszállhat-e Spaun báró ily csekély hajóhaddal a tengerre gyarmatokat hódító útra, még ha minden kadétunk egy-egy Nelson, Tegethoff vagy Suffren lenne is. Mi ma gyengébbek vagyunk a tengeren, mint voltunk 1866-ban, akkor a mi erőnk úgy aránylott az olaszhoz, mint 8 : 12-höz, ma pedig úgy áll ahhoz, mint 3 : 10-hez. Németország hajóhada azon időben még csak néhány kicsi ágyúnaszádból állott, ma négyszerre nagyobb a tengeri ereje a miénknél. Hajórajunk hátramaradottsága abban leli okát, hogy míg a többi hatalmak harminc év óta évről-évre fokozottabb gondot fordítottak tengeri erejük növelésére, addig saját tengerészetünk vezetőségének oly csekély összegek álltak rendelkezésére, hogy jobbadán csakis

könnyű, kevésbe kerülő, a felderítő szolgálatot végző hajók építésére gondolhatott és csak a legutóbbi években, miután sikerült neki felvilágosítani a kormányt azon veszélyről, mely a monarchiát a hajóhad elégtelensége folytán érheti, nyújtottak módot neki oly hajók építéséhez hozzáfoglalni, amelyek sík tengeren is szembeszállnak az ellenséggel. Ő felsége a legénységi létszám szaporításának szükségességét is érintette trónbeszédében. Míg ugyanis a többi hatalmak évről-évre szaporítják matrózaik békelétszámait, addig a saját legénységük békelétszáma (7500 ember) ugyanaz maradt, amint azt 13 évvel ezelőtt a törvényhozás megállapította. Már pedig akkoron egy pánczélosnak, vagy hadihajónak egy nagy gépe volt és többnyire egy és ugyanazon kaliberű, kézzel mozgatható ágyukkal volt felszerelve, egy mai csatahajó a nagy gépeken kívül még vagy 70 más gépet is hordoz méhében, hat-hétféle kaliberű, részben óriási súlyuknál fogva csak géperővel mozgatható ágyukkal és úszóképessége nagyobb biztosítására számos, egymástól vértezett falakkal elválasztott rekeszekre van felosztva. Igen természetes tehát, hogy több és tanultabb legénységre van ma szükség, mint akkor volt. A legénységnek túl csekély voltánál fogva lehetetlen volt kellő számú hajót tengeri szolgálatra kirendelni, a kirendelteteket is csak félig kiképezett emberekkel lehetett ellátni, sőt a dolog annyira jutott, hogy a hajókat sem lehetett már kielégítőleg jó karban tartani. Hogy mindezen bajokon segíteni lehessen, a legénység békelétszámát 7500-ról 12.000-re kellene emelni. Az ideai költségvetésben egyelőre a létszámnak 750 emberrel való szaporítása igényeltetik. Mindezekből pedig világos, hogy nem nevezhető vaklármánál egyébnek némely laptársunk a felzúdulása a haditengerészeti vezetőség mértéktelen igényei fölött. Hogy a mi anyagi viszonyaink között a tengerészetnél fölmerült, habár elodázhatatlan költségzsaporulat súlyosan nehezedik vállainkra, ki tagadhatná. Azon kell tehát lennünk, hogy a növekedett teher az által váljék elviselhetőbbé, miképp a költségekhez való hozzájárulásunk összegéből minél nagyobb szállítások útján térüljön meg annak minél nagyobb része. Ezt lehetővé tenni szoros kötelessége a haditengerészet vezetőségének. Eddigelé megelégedett a delegáció azzal, hogy kimutattatott, miszerint az úgynevezett megrendelésekből 34'4% jutott magyar szállításokra. Ámde a kérdésnek a valóságot földerítetlenül hagyó ilyképp való elütése mellett Magyarországra alig folyt vissza hozzájárulása összegének harmadrésze. Nem pedig azért, mivel a haditengerészet alig említésre méltó kivételekkel egészében Ausztria területén van elhelyezve, tehát az összes személyi fizetések, nyugdíjak, a legénységi zsoldok, az arzenál-építkezések, a dologi költségek mind Ausztria javára esnek, mivel ott költenek el. Ezen összegekből tehát, melyek pedig majdnem felét teszik ki a kerek számban 49 millió koronányi költségvetésnek, alig említésre méltó levonásokkal, semmi sem jut Magyarországnak. Még az élelmezésre fordított költségeknek is — a fenforgó viszonyoknál fogva — alig fele térül meg Magyarországnak. Az ágyuk és pánczélókra szükséges milliók ismét egészükben Ausztria zsebébe folynak vissza, mivel az ezeket előállító gyárak Morva- és Csehországban léteznek. Aztán a hadihajók Pólában, de legnagyobbbrészt Triesztben épülnek, a magyar tengerparton nem létező hajógyár, ennek hasznától is tehát elesünk, azon csekély, véletlen kivétellel, hogy a jelen költségvetésben 2 monitor s a hozzájuk tartozó 5 kis őrjáró sarka lévén javaslatba hozva, ezek a foglalkoztatásra nagyon is rászorult újpesti hajógyárakban fognak építtetni. Ily körülmények között a hajótestek alkatrészei és berendezéseikre vonatkozó megrendeléseknél, valamint a lőszerknél Magyarország tehát nem 34'4% arányban, hanem teljes mennyiségükben részesítendő, végre a kazánok és géprészeknél minél nagyobb arányban, mert hiszen még ezen esetben is 17 millió koronányi hozzájárulásunk összegéből alig fele fogna országunknak visszatérni. Kijelöltük az utat, melyen a bajon segíteni lehet. Lehetséges lesz azonban csak akkor, ha kormányunk és gyárosaink komolyan kezükbe veszik a kérdés megoldását. Spaun báró tengernagy, ki már annyi jelét adta nemzetünk iránti igaz rokonszenvének, s akinek igazságérzetéhez kétség nem férhet, bizonyára a legkészségesebben fog segédkezni a nem könnyű kérdés megoldásában. REMÉNYI ANTAL”²⁰²⁴

1903.

1903.01.01-én a tervezett Nyári hajóraj tagjának tekintik. Ekkor felszerelték a Monarch osztály hajóit és a Habsburg-ot egy Siemens–Braun-féle rádióállomással. Ennek hatótávolsága több mint 116 km volt.²⁰²⁵

²⁰²⁴ Magyar Nemzet, 21. évfolyam, 1902-05-16 / 117. szám

²⁰²⁵ Az S. M. S. BUDAPEST osztrák-magyar partvédő hadihajó III. rész Erwin F. Lieche: Haditechnika 34. évfolyam 2000 / 1. szám / HADITECHNIKA-TÖRTÉNET

1903 márciusában a hajókat Gravosában felkereste **Ferenc Ferdinánd főherceg, tengernagy, trónörökös.**

1903-ban a Wien, Monarch, Budapest és a Magnet romboló körútra indult a Földközi-tenger keleti medencéjébe.

„Pólából táviratozzál, hogy flottánk, melynek még a múlt év november havában kellett volna cirkálómra mennie a Levantéra, a jövő héten indul csak a keleti vizekre. A cirkálóút, melyen a «Budapest» és «Wien» toronyhajók, a «Habsburg» parancsnoki hajó és a «Magnet» torpedóvadász hajó vesznek részt, három hónapig fog tartani. A flotta, melynek parancsnoka maixdorfi Knndszler Leodegar ellentengernagy lesz, ellátogat Szira, Szmirna, Rodosz és Pireuszba és végül valószínűleg horgonyt vet Hanak-Kaleszi török kikötőben, honnét a flotta tisztikara ellátogat Konstantinápolyba.”²⁰²⁶ Végül úgy tűnik, hogy az SMS Habsburg nem velük hajózott ki és utólag csatlakozott a hajórajhoz. Ezért lehetett az SMS Wien a zászlóshajó.

Az SMS Wien a hajóraj zászlóshajója, 1903.05.13-ig. (A körút állomásai: 1903.03.30-án Teodó-ból Levant felé hajózott. 1903.03.31-04.02-ig az albániai Valona-ban voltak, 1903.04.02-07 között Korfun álltak meg. 1903.04.09-19-ig Pireusz kikötőjében voltak, 1903.04.20-án Rodoszt keresték fel. 1903.04.21-25 között a görögországi Kafelonia szigetén lévő Makris-ban voltak. 1903.04.27-29-én a szamoszi Vathy (Vathi) következett. A kötelék 1903.04.30-án Khiosz-ban kötött ki. Khiosz-ból a kötelék Szalonikibe ment, hogy képviseljék az Osztrák-Magyar Monarchiát a városban elkövetett magyarok elleni terrorcselekmény kivizsgálásánál. Szalonikiben volt 1903.05.01-06.04-ig.

„A Habsburg, Monarch és Magnat nevű hadihajókon körülbelül 1300 főnyi legénység van, kiknek partra rendelése végett a szaloniki kereskedők megkeresték konzulunkat. Ez azonban kijelentette, hogy nincs jogában ily intézkedést tenni, annál kevésbbé, mert meg van győződve, hogy a török hatóságok képesek a rendet és a közbiztosságot megvédeni. Azt hiszem, egyhamar nem hagyják el gőzöseink a szaloniki tágas kikötőt.”²⁰²⁷

1903.05.13-én a Budapest és a Monarch kihajózott Szalonikéből²⁰²⁸, míg a Wien még ott maradt.

Egyes hírek szerint a Habsburg és a Magnet Voloba, a Budapest pedig Szíriába mentek²⁰²⁹.) A Monarch és a Budapest 1903.05.25-én ért vissza Polába.

A Téli Hajóraj ekkor: állani: «Árpád», «Habsburg», «Babenberg», «Budapest», «Wien» és «Monarch», hozzávéve még egynéhány torpedó cirkáló hajót. Ezzel a beosztással most nyújtanak először alkalmat, hogy két olyan páncélos flotta végezhet hadgyakorlatot egymás ellen, melynek hajói csaknem egyenlő tonnatartalommal, gyorsasággal és harcképességgel bírnak.²⁰³¹

²⁰²⁶ Alkotmány, 8. évfolyam, 1903-03-24 / 71. szám

²⁰²⁷ Budapesti Hírlap, 23. évfolyam, 1903-05-05 / 122. szám

²⁰²⁸ Független Magyarország, 2. évfolyam, 1903-05-15 / 417. szám

²⁰²⁹ Magyar Polgár, 26. évfolyam, 1903-05-16 / 110. szám

²⁰³⁰ <https://www.ebay.com/itm/146085904091>

²⁰³¹ Magyarország, 1903. 4. évfolyam, 1903-08-30 / 200. szám

„A haditengerészet milliói. Budapest, dec. 7. A közös Hadügyminisztériumban ismét egy újabb nagy hadihajó építését tervezik, amelynek költségét, — mint a félhivatalos jelentésekből kitűnik, — már a jövő évi költségvetésbe fölveszik. Az új hadihajó testvérhajója lesz az A és a B csatahajóknak. Terjedelme, felszerelése és felfegyverzése is ugyanaz lesz, mint testvérhajóié: 10.600 tonna, 14.000 lőerejű gépekkel, két páncél toronnyal, négy nehéz, tizenhét közepes, tizenhat könnyű és tizenhat kis űrméretű ágyúval. A hajóóriás építése természetesen nagy pénzbe kerül. Az A és a B csatahajó építésére egyenként 17.400.000 koronát számított föl a haditengerészet vezetősége s a jövő évben építendő G is ugyanannyiba fog kerülni. A tizenhét és fél millió azonban csak a hajó építésére és felszerelésére elég, a fölfegyverzés költségeit külön számítja föl a haditengerészeti osztály. Az A ágyúinak megszerzésére az 1903-ik évi költségvetésben négy és fél milliót számítottak föl s a löszerek is belekerülnek még négy millióba, úgy, hogy az új hajóosztály minden egyes hajója 25—26 millió koronába, az egész hajóosztály pedig hetvenöt millió koronába, kerül. Az utóbbi években egyáltalában sok pénzt fedtünk ki hajóépítésre. A Habsburg, Árpád és Babenberg 8300 tonnás csatahajók összesen 52,979.290 koronába kerültek. A Szigetvár és az Erzherzog Kari cirkálók összes költségei 25.000.000-ra, két dunai monitor és öt őrzárati naszádé pedig 3.000.000 koronára rúgnak. 1898 óta tehát összesen 156.379.290 koronát szavazott meg a delegáció. E nagy összeg részletei 1910-ig ki lesznek fizetve. Ez idő alatt még az 1897 előtt megszavazott hajóknak, a Monarchien és Budapest toronyhajóknak, valamint a Kaiser Karl VI., a Zenta és az Aspern cirkáló költségeinek részleteit is fizettük, valamint még az 1910 előtt megszavazandó hajók első részleiteit is fizetni fogjuk. Az összes közös intézmények közül pedig éppen a haditengerészetből van a legkevesebb erkölcsi és anyagi hasznunk. A hajóhad közös oka semmiben sem tűnik ki. Osztrák vörösehér-vörös lobogó alatt külföldön az osztrák császárságot reprezentálja. Tisztjei németek legénysége olasz és horvát. A fiumei haditengerészeti akadémiát kivéve az összes haditengerészeti intézmények osztrák földön vannak elhelyezve; a tisztiek, a legénység ott költik el pénzét. A hajóhad fejlesztésére költött milliók is Isztriában maradnak. A hajókat a trieszti tabilimento tecnico-ban építik. A hajó felszerelését, berendezését osztrák gyárak szállítják. Az ágyukat, páncéltornyokat pedig az Arzenál és a cseh Skoda gyártja. Pedig ha a meddő közjogi viták helyett néha-néha ezzel is foglalkoznánk, úgy nem kellene millióinkat Ausztriába vinnünk. A diósgyőri állami vas- és acélgyárat berendezhetnénk acéllemez gyártásra, pár év alatt ott is készíthetnénk krom-nikos-acél stb. lemezeket. Villamfejlesztő gépeket gyáraink már ma is tudnának a flottának szállítani, ha a magyar delegációban eszébe jutna valakinek, hogy ezt a haditengerészet vezetőségétől követelje. Évenként így több millió koronára rugó megrendelésre tehetnének szert gyáraink, amiből bizonyára több hasznunk volna, mint a mai ankétezésből. A hajóépítések pedig ezután még fokozódni fognak. A legutóbbi keletázsiai háború és az utóbbi évek eseményei a tengerre terelték Európa diplomáciájának figyelmét. Az összes hatalmak szaporítják hajóhadaikat. A régi rozzant hajókat nálunk is újakkal fogják pótolni. A hetvenes években készült Tegethoff és a Custozza kaszamatta-hajók helyett már legközelebb egy új hajó-osztályt fognak építeni. Szükséges volna tehát jó előre berendezkednünk, hogy az új hajó-osztályra költendő pénzből néhány milliót Magyarország számára megmentsünk.”²⁰³²

1904.

1904.01.01-1904.03.21 között a dalmáciai vizeken hajózott, majd befutott Teodo-ba.

Hajóhadunk egyik hajóosztálya, hosszabb keleti útra indul a török vizekre, s meglátogatja a kis-ázsiai partokat. A hajóosztályt maixneri Kneiszler Leodegár ellentengernagy fogja vezetni, aki mellé Leidenthali Szilviusz báró fregatta-kapitányt osztottak be. A hajóosztály három nagyobb és egy kisebb hadihajóból áll, úgymint a Habsburg-bál (parancsnoka: Ziegler Lucian sorhajó-kapitány), az Árpád-bál (Couarde Guido sorhajó-kapitány), a Monarch-bál (Morelli Albert sorhajó-kapitány) és a Satelli-ből Cattarineich János korvetta-kapitány). A hajóosztály **március közepén** indul a török vizekre s két és fél hónap múlva tér onnét vissza Pólába, hogy részt vegyen az idei gyakorlatokon.²⁰³³

„Tengerbe esett ágyuk. A napokban Ripper admirális vezetése alatt napfényre hozták azokat az ágyukat, melyek 1811-ben a lissai szigetnél a Favorita francia hadihajóról elsüllyedtek. A munkálatokat a

²⁰³² Budapesti Hírlap, 23. évfolyam, 1903-12-08 / 337. szám

²⁰³³ Budapesti Hírlap, 24. évfolyam, 1904-03-13 / 73. szám

Monarch hadihajónk végezte, amely 30 méter mélységből hozta napfényre a két ágyút, melyeket a pólai hadi múzeumba szállítottak.”²⁰³⁴

„Falából írják, hogy a magyar-osztrák hadiflotta a napokban harmadtól hónapig tartó cirkálóútra indul az előázsiai partok mentén. A csatahajók csak május végén térnek vissza a pólai központi hadi kikötőbe, ahol több hadihajó csatlakozik hozzájuk, mire megkezdődnek a nagy tengeri manőverek. A hadgyakorlatokban Kneissler Leodegár ellentengernagy parancsnoksága alatt négy hadosztály vesz részt. Az egyik hadosztály vezetőhajója az Árpád lesz Couarde Gundo sorhajókapitány parancsnoksága alatt. A második hadosztály felett a Habsburg-hajón Ziegler Lucián sorhajókapitány fog parancsnokolni. A Monarch parancsnoki hajót Marelli Albert fogja vezetni és végül a **Satellit Katarincsics János korvettkapitány** parancsnoklása alatt fog résztvenni a manővereken. A hadgyakorlatokat a délmacedóniai partok mentén tartják meg s befejeztével a hadi flotta Fiuméba is ellátogat, ahol 10—14 napig fog maradni.”²⁰³⁵

Bécs, 1904.04.07. A Monarch Kioszba, az Árpád Számoszba, a Habsburg pedig Mytilénébe érkezett. Mindhárom hajón minden rendben van.”²⁰³⁶

Bécs, 1904.04.10. A Habsburg, Árpád és Monarch nevű hadihajók Smyrnába érkeztek. A hajókon minden rendben van.”²⁰³⁷

„Hajórajunk Triesztben, Triesztből táviratozzál. A császári és királyi nyári hajóhad, mely Ripper Gyula ellentengernagy vezénylete alatt áll, szerdán reggel vet horgonyt Trieszt előtt. A hajóhad a Habsburg nevű csatahajóból, mint a parancsnok zászlóshajójából, az Árpád, Babenberg, Monarch, a Wien, Budapest csatahajókból, a Zenta czirkálóból, a Meteor, Satellit és Komet nevű torpedóhajókból és 12 torpedónaszádból áll. A hajóhad valószínűleg három-négy napig horgonyoz itt. Ő felsége születésnapja alkalmából 17-én este nagy hajókilavígítás lesz. Hír szerint a hajóhad itt időzése alkalmából adják át ünnepiesen (Joess Martim grófnő pompás ezüst asztaldíszét, melyet hajófelavatási ajándékképpen ad a Babenberg parancsnokságának.”²⁰³⁸

„A tengeri hadgyakorlatok tegnap (1904.09.02-án) véget értek és hadiflottánk impozáns szépségében vonult be a fiumei kikötőbe. A hadgyakorlatok utolsó fázisa úgyszólván a kikötő bejárata előtt folyt le nagyszámú közönség feszült érdeklődése közepett. A hajóhad kisebb rajokra Az ideérkezett hajóraj három hajóosztályból áll. Az első hajóosztályba három 8300 tonnás csatahajó: a «Habsburg», «Árpád» és a «Babenberg» tartozik. Parancsnokuk Ripper Gyula ellentengernagy. A «Habsburg» tornyoshajó, melynek Ziegler Lucián sorhajókapitány a parancsnoka és amely egyúttal a vezérlő hajó, 1901-ben a trieszti Stabilimento tecnicóban épült. Hossza 108 és szélessége 20 méter. Páncélra 22 cm.-es és Krupp-féle toronyágyúból, tizenkét 15 cm.-es és huszonnégy 7 cm.-es Skoda gyorstüzelőágyúból és hat 7 mm.-es maximágyúból áll. Személyzete 718 főnyi. Az «Árpád» és «Babenberg» ugyanilyen méretűek. Az előbbinek Couarde Guidó sorhajókapitány a parancsnoka. Személyzete 647 főből áll. A «Babenberg»-en 645 főnyi személyzet van. A második hajóosztályt **Beck Gyula ellentengernagy** vezetésével a «Monarch», «Wien» és «Budapest» tornyos csatahajók alkotják és teljesen modern építmények, melyekről Európa szakemberei nagy elismeréssel nyilatkoztak. A «Monarch», melynek **Schukles Lázár sorhajókapitány** a parancsnoka, 1895-ben Triesztben épült. Hossza 93 és szélessége 17 méter. Tüzérségi felszerelése: négy 24 cm.-es Krupp-ágyú, hat 15 cm.-es gyorstüzelő, két kisebb gyorstüzelőágyú és tizenhat 37 mm.-es Skoda-ágyú. A «Wien», parancsnoka **Sobieczky Adolf fregattkapitány** és a «Budapest» — **Preradovics Dusán fregattkapitány** a parancsnoka — ikerhajói a «Monarch»-nak és úgy a mértékben, mint a felszerelésben teljesen megegyeznek vele. A «Wien»-t 1895-ben, míg a «Budapest»-et 1896-ban a millennium évében Pólában bocsátották vízre. Az előbbin 389, az utóbbin pedig 438 főből álló személyzet van. A harmadik hajóosztályba a gyakorló hajóraj torpedóflottilája tartozik, Mauler József sorhajókapitány kommandója alatt. A flottila hajói: a «Satellit», «Meteor», «Komet» és a «Zenta». Ez utóbbi a kisebb torpedócirkálók csoportjába tartozik.

²⁰³⁴ Magyar Nemzet, 23. évfolyam, 1904-08-14 / 195. szám

²⁰³⁵ Pesti Hírlap, 26. évfolyam, 1904-03-21 / 81. szám

²⁰³⁶ Magyarország, 11. évfolyam, 1904-04-08 / 84. szám

²⁰³⁷ Az Újság, 2. évfolyam, 1904-04-11 / 101. szám

²⁰³⁸ Magyar Nemzet, 23. évfolyam, 1904-08-17 / 197. szám

Tonnatartalma 2300. 1897-ben a pólai arzenálban épült. Hossza 92, szélessége 12 méter. Van rajta nyolc 12 cm.-es Skoda gyorstüzelő és tizenkét kisebb gyorstüzelő ágyú. Személyzete 283 ember. — A másik három torpedóútó hajó. Közülök a «Satellit» a legújabb. 1892-ben a schichau gyárban épült. Hossza 67, szélessége 8,1 méter. Tonnatartalma 540. Gépezete olyan, hogy óránként 23 tengeri mértföldet képes megtenni. Parancsnoka Cattarinich korvettakapitány. 79 főnyi személyzet van rajta. A «Komet» (parancsnoka Luis Lino korvettakapitány) és a «Meteor» (parancsnoka Sanchez de la Cerda Antal korvettakapitány.) Németországban épültek, 1688-ban, illetve 1887-ben. Az előbbi 59 m. hosszú és 6.8 m. széles. Tonnatartalma 360. Sebessége 21 mértföld óránként. Személyzete 55 emberből áll. A «Meteor» 57 méter hosszú, 6.8 m. széles, 350 tonnás és szintén 21 mértföldnyi sebességgel halad. 59 ember van rajta. A torpedónaszádok közül csak a «Kigyó» és a «Python» vihart járó (Hochseebote) naszádok modernek, (1899-ben épültek Angliában). Sebességük 26 tengeri mértföld, tehát a leggyorsabban járók az itt horgonyzó valamennyi hadihajók közül. Van rajtuk két-két 47 milliméteres gyorstüzelő ágyú. Személyzetük minimális: 18—18 ember van egyegy hajón. A többi elsőosztályú torpedónaszádok, mint a «Flamingo», «Gaukler», «Harpie», «Ibis», «Kranich», «Marabu», «Reiher», «Sekraetuer» és a «Weihe» 78 tonnások és 19 tengeri mértföldnyi sebességgel haladnak. S két-két könnyű ágyúval vannak felszerelve. Hosszúságuk 39 méter, szélességük 4 és fél méter. A legújabb közöttük a «Flamingo» és a «Marabu», amelyeket 1890-ben bocsátottak vízre. A többiek 1888—89. évek közt épültek. Itt van még a «Kaiser Franz József I.» torpedócirkáló tornyos hajó is, amely csak nemrég tért vissza haditengerészeti akadémiánk növendékeivel, akik a szünidei gyakorlati tanulmányúton voltak. A hajó parancsnoka Kohn báró sorhajókapitány. Ez a csatahajó 1889-ben épült Triesztben, 4000 tonnás, hossza 98, szélessége 15 méter. Van rajta két 11 cmr.-es és hat 15 cmr.-es Krupp-ágyú, két könnyű ágyú és húsz gyorstüzelő. Személyzete majd 400 főből áll.²⁰³⁹

A gyakorlatozásokra kiküldött nyári hajóraj páncélosait szeptember 15-én szolgálaton kívül helyezik és leszerelik. Csupán a «Habsburg» admirális had marad felszerelésben, addig, míg a Triesztben épülő «Erzherzog Karl» nevű új toronyhajó vízrebocsátása megtörténik. Ez alkalomból ugyanis a «Habsburg» a pólai kikötő őrhajójának és az egyik tüzérszolgálati hajójának kíséretében Triesztbe indulnak, hogy a vízrebocsátásnál jelen legyenek és az új toronyhajót felszerelésre Pólába kísérjék. Az új hajóraj csatahajóit, melyek télire is akcióban maradnak már most kijelölték. A téli hajóraj tehát a következő hajókból fog állni: «Árpád», «Habsburg», «Babenberg», «Budapest», «Wien» és «Monarch», hozzávéve még egynéhány torpedó cirkáló hajót. Ezzel a beosztással most nyújtanak először alkalmat, hogy két olyan páncélos flotta végezhet hadgyakorlatot egymás ellen, melynek hajói csaknem egyenlő tonnatartalommal, gyorsasággal és harcképességgel bírnak.²⁰⁴⁰

Ezek a manőverek jelezték először, hogy az Osztrák-Magyar Haditengerészetben két homogén, modern csatahajóból álló század működik.

„1907.09.07-én Fiume előtt csütörtökön elsőrangú flotta-gyakorlat volt az [Adria hullámain. Az osztrák-magyar hajóhad második hajóhadosztálya, mely a Monarch, Wien, Budapest hadihajókból és öt torpedónaszádból áll, a fiumei kikötőt védelmezte Beck ellentengernagy parancsnoksága alatt az első hajóhadosztály ellen. Ezt az osztályt, mely a Habsburg, Babenberg, Árpád hajókból és öt naszádból áll, Ripper ellentengernagy vezette. A gyakorlatot a mólókról nagyszámú közönség nézte végig. Eredményéről távirati jelentés ment Bécsbe a hadügyminisztériumba.”²⁰⁴¹

„(Magyar tengerésztiszt szerencsétlensége.) A tiroli Kitzbühelből táviratozzák, hogy nagybüki Kayzer Vilmos lovag sorhajózás alól a Császárhegység megmászása közben egy szakadékba zuhant és szörnyet halt. A huszonhat esztendő tengerésztiszt a Monarch hadihajón szolgált s most szabadságon volt.”²⁰⁴²

1905.

„A tartalék-hálóraj. Megírtuk, hogy a haditengerészet vezetősége Olaszország példáját követve, egy tartalék-hajóraj felszerelését határozta el. A tartalék-hajóraj három csatahajót, a Monarch-ot, a Wien-t

²⁰³⁹ Független Magyarország, 3. évfolyam, 1904-09-03 / 885. szám

²⁰⁴⁰ Hazánk, 10. évfolyam, 1903-08-30 / 204. szám

Budapesti Hírlap, 24. évfolyam, 1904-05-26 / 145. szám

²⁰⁴¹ Pesti Hírlap, 26. évfolyam, 1904-09-10 / 250. szám

²⁰⁴² Budapesti Hírlap, 24. évfolyam, 1904-09-23 / 263. szám

és a Budapestet már szolgálatba is helyezték. A hajóraj parancsnoka Haus Antal ellentengernagy lett. A törzskar főnökévé Hansa Oszkár korvétakapitányt, a Monarch parancsnokává Lantos Károly gróf sorhajó-kapitányt, a Wien parancsnokává Obermüller Károly fregatta-kapitányt, a Budapest parancsnokává pedig Kirchmayr György lovag fregatta-kapitányt nevezték ki. A tartalék hajóraj zászlóshajója a Monarch lesz.”²⁰⁴³

1905.05.21-én mindhárom Monarch osztályú hajó ott volt Triesztben az SMS Ferdinánd Max vízrebocsátásánál.²⁰⁴⁴

1905.06.30-án Fiuméba érkezett.²⁰⁴⁵

„A hajóraj parancsnoka Ripper Gyula ellentengernagy, vezérkari főnöke Racsics Antal fregattkapitány. Az első hadosztályban vannak a „Habsburg“, „Árpád“ és „Babenberg“ hadihajók, a második hadosztályt, melynek parancsnoka **Siemuszoza - Pietrinzki ellentengernagy**, vezérkari főnöke László Elemér korvetkapitány, a „Monarch“, „Wien“ és „Budapest“ hadihajók alkotják. A torpedó flottila a „Szigetvár“, „Zenta“, „Satellit“ és „Komet“ hajókból s tizenegy torpedónaszádból áll. A torpedó-flottila parancsnoka Couarde Guidó ellentengernagy, vezérkari főnöke Raisz Ervin sorhajóhadnagy. A hadi flotta a legközelebbi napokban Fiuméba érkezik és onnan megy gyakorlatra az isztrai és a dalmát partok mentére.”²⁰⁴⁶

„A tartalékhajóraj. Tavaly óta szó van róla és mi is megírtuk, hogy az osztrák-magyar tengerészet tartalékhajórajt kap. Most félhivatalosan jelentik Bécsből, hogy 1006. januárétől fogva három tornyos, páncélos csatahajó, a «Monarch» gróf Lantos sorhajókapitány parancsnoksága alatt, a «Wien» Obermüller fregattkapitány parancsnoksága alatt és a «Budapest» Kirchmayr fregattkapitány parancsnoksága alatt a tartalékhajórajt fogják alkotni. A félhivatalosjelentés bőven magyarázza, a tartalékhajóraj szükségességét és váltig bizonyítgatja, hogy felállításának semmi offenzív jellege nincs. Kiemelik, hogy tavaly Olaszország volt a tartalékhajóraj dolgában a kezdeményező. A félhivatalos jelentés szerint a tartalékflottának egyedüli célja, hogy a legénységet jobban képezhessék ki és az újoncokkal ne zavarják meg a kitanított legénység manővereit. A tartalékhajóraj azonban nem egyéb, mint a haditengerészet legénységének és hajóinak létszámfelemlése. A tengerészetnél rendes, békés Főben csak a hajók egy része van teljesszámú legénységgel és teljes felszereléssel ellátva, úgy hogy szükség esetén rögtön harcra indulhat. A többi hajó a tartalék, amelyek fegyverzetének a nagy része az arzenálban nyugszik és a legénységük a tartalékhoz tartozik és szükség esetén előbb be kell hívni. Az oroszjapáni háború folyamán, a balti flotta végtelen lassú készülődése, úgy látszik, gondolkodóba ejtette a hatalmakat, és a tengerészet tartalékát is harckészre felszerelték. Az olasz tengerészet tavaly állította föl tartalékflottáját és az osztrák-magyar tengerészet, tekintve azt a feszült viszonyt, ami a két nagyhatalom között van, rögtön követte a példát.”²⁰⁴⁷

A nemzetközi flottafejlesztések hatására, 1905-re a Monarch hajóosztály, lényegében elavult, például az orosz Patyomkin páncéloshoz képest, ami lényegében 1905-ben állt hadrendbe, vagy az 1902-ben hadrendbe állt japán Mikasa páncéloshoz képest.

1906.

1906.01.01-én visszaszorították a Tartalék Flottába és csak az éves nyári gyakorlatokra helyezték ismét üzemképes állapotba.²⁰⁴⁸

Monarch csatahajó **Lantos (Lányius²⁰⁴⁹, Laujus²⁰⁵⁰) Károly gróf** sorhajókapitány

²⁰⁴³ Budapesti Hírlap, 25. évfolyam, 1905-12-31 / 360. szám

²⁰⁴⁴ Független Magyarország, 4. évfolyam, 1905-03-07 / 1067. szám

²⁰⁴⁵ Budapesti Hírlap, 25. évfolyam, 1905-07-01 / 179. szám

²⁰⁴⁶ Somogyi Hírlap, 2. évfolyam, 1905-06-22 / 141. szám

²⁰⁴⁷ Pesti Napló, 56. évfolyam, 1905-12-21 / 352. szám

²⁰⁴⁸ Magyarország, 12. évfolyam, 1905-12-02 / 295. szám

²⁰⁴⁹ Pesti Napló, 57. évfolyam, 1906-08-17 / 225. szám

²⁰⁵⁰ Pesti Napló, 56. évfolyam, 1905-12-21 / 352. szám

„(A haditengerészet köréből.) Pólából írják nekünk: Hajórajunk, mely most járta be a Levantét, s a mely a Habsburg, Árpád és Babenberg csatahajókból, a Sankt Georg és Szigetvár cirkálókból és több torpedóúzókból áll (köztük a Huszár nevű torpedónaszád-romboló), hazatérőben van külföldi útjáról. A rendesen Pólában tartózkodó s a Monarch, Budapest és Wien partvédő vérteseiből álló tartalékraj május 13-án indul el Pólából a hazatérő hajók elébe, mégpedig több torpedónaszáddal. A két raj között éjjeli támadógyakorlat lesz. E gyakorlat az isztriai partokon megy végbe. Mindkét hajóraj valószínűleg május 19-én tér vissza a pólai kikötőbe.”²⁰⁵¹

„Haditengerészetünk látogatásáról Fiumében még a következőket jelentik: A Faimébe érkezett hatalmas úszó várak összesen három hajóosztályból állottak, amelyekhez a következő nagyobb hajók tartoztak: Erzherzog Karl, Wien, Monarch, Budapest, Árpád, Babenberg, Bt. Georg, Habsburg és Kaiser Karl VI. A torpedó-flotta vezető hajói közül Fiumében voltak a Szigetvár, Aspern és Zenta. Melléjük sorakozott a Drabant, Komet, Huszár és Kaiman óceánjáró torpedóhajók és ezenkívül 9 első osztályú torpedónaszád. A látogatóba érkezett hajóraj legénységi állománya 5600 volt 110 tiszttel. Összesen 402 ágyús volt a hajókon. A hajók csatarendben Lovrana felé voltak felállítva egymástól 150—200 lépésnyire. A hajók valamennyien sárgásszürkére voltak festve, csupán Montecuccoli tengernagy zászlóshajója volt hófehérre mázolva; ezen a törzskari tisztek, megfelelő számú legénység és egy 24 tagú tengerészeti zenekar volt beszállásolva. Közvetlenül a partok mentén csupán a kisebb torpedóhajók és a legnagyobb hadihajó, a háromkéményes Erzherzog Karl volt felállítva, utóbbi a Zichy-mólónál, azért, hogy az ott adott tengernagy díszbédre érkezők közvetlen a szárazföldről mehessenek fel a hajó fedélzetére. Fiumének rendkívül mozgalmas napokat hozott a haditengerészet látogatása.”²⁰⁵²

1906.08.18-i hír.: Fiumében Nákó gróf kormányzó első látogatását a Lacroma hadiyachton Montecuccoli tengernagnál tette. Tíz perc múlva a kormányzó távozott a yachtról, mire a yacht ágyúit megtették a szokásos 19 üdvözlő lövést. A kormányzó díszcsónakon ezután a Habsburg, a St. Georg és a Monarch hadihajókon viszonzta az ellentengernagyok (Haus Antal²⁰⁵³) látogatását. Távozásakor minden hajóról üdvölvésekkel tisztelegtek neki.²⁰⁵⁴

1906.09.12-15 között kétéltű tengeri hadgyakorlaton vett részt a 2. Hajóraj, Gravosa közelében. az 1906 szeptemberi hadgyakorlat, amelyen részt vettek a Wien és testvérhajói Ferenc Ferdinánd tengernagy, főherceg flottaszemléjével zárult, a Sipan melletti Kolocepski (Calamotta)-csatornában.

„A tengeri erő hét csatahajó lesz: Erzherzog Karl, Habsburg, Árpád, Babenberg, Monarch, Budapest és Wien, hat cirkáló: Sankt- Georg, Kaiser Karl VI., Elisabeth, Aspern, Zenta, Szigetvár, hat torpedóhajó: Trabant, Komet, Huszár, Kaiman, Ulan, Anaconda, valamint tíz kisebb torpedó jármű, két aknahajó, a Salamander és Basilisk, azonkívül a Lloyd-társaságtól bérelt két nagy csapatszállítóhajó és négy segédgőzös A flottán összesen száz, nehéz- és háromszáz könnyebb ágyú van.”²⁰⁵⁵

1907.

1907.04.05-én — Szerencsétlenség a hadihajón. Pólából jelentik: A Monarch hadihajó inspirálása közben Smerard korvettkapitány leesett a gépházba s veszedelmesen megsérült. A kapitányt a tengerészkórházba vitték.²⁰⁵⁶

„— Tengeri hadgyakorlatok. Pólából jelentik, hogy május 6-ától kezdve az Adriai-tengeren nagy harcszerű gyakorlatok lesznek a tartalék hajóraj és a Levantéből visszatérő hajóraj között, amelyeken részt vesz gróf Monicuccoli tengernagy, főparancsnok is. A tartalék hajóraj, amelynek Hans ellentengernagy a parancsnoka, a „Babenberg“, „Budapest“, „Monarch“ és „Wien“ hadihajókból, a „VI. Károly“ páncélos-cirkálóból és a „Trabant“ torpedóból áll. A levantei hajóraj Ziegler ellentengernagy parancsnoksága alatt az „Erzherzog Friedrich“, „Erzherzog Karl“ és „Babenberg“ hadihajókból, az „Ulan“ és „Streiter“ torpedózuzókból áll. Részt vesz a gyakorlatokon még a torpedó-flottilla is, amelyhez tartoznak az „Anakonda“, „Alligator“ és „Krokodil“ magasan járó torpedónaszádok és

²⁰⁵¹ Budapesti Hírlap, 26. évfolyam, 1906-05-11 / 129. szám

²⁰⁵² Magyarország, 13. évfolyam, 1906-08-23 / 204. szám

²⁰⁵³ Pesti Hírlap, 28. évfolyam, 1906-08-18 / 227. szám

²⁰⁵⁴ Az Újság, 4. évfolyam, 1906-08-18 / 226. szám

²⁰⁵⁵ Pesti Napló, 57. évfolyam, 1906-09-13 / 251. szám

²⁰⁵⁶ Népszava, 35. évfolyam, 1907-04-06 / 83. szám

azonkívül még hat másodosztályú torpedónaszád. — Gróf Montecuccoli tengernagy, aki a legközelebbi napokban Pólába utazik, a „Lacroma“ jachtról fogja szemlélni a hadgyakorlatokat.”²⁰⁵⁷

1907.07.30-án a gyakorlatozó hajórajunk mi délután fél hét órakor Ziegler Lucián ellentengernagy parancsnoksága alatt Fiuméba érkezett. A hajóraj áll Erzherzog Karl vezérhajóból, a Babenberg, Monarch, Wien, Budapest, St. Georg, Kaiser Karl VI. és a Kaiserin Elisabeth hadihajókból, további az Aspern, Pelikan, Wolfgang, Után, Stretter, Magnet, Krokodil, Waldelphia és még hat kisebb torpedóhajóból. A nagy hadihajók a kikötő előtt vetettek horgonyt, a többi a kikötőben helyezkedett el. Az ellentengernagy az Erzherzog Kari hadihajón van.²⁰⁵⁸

(A haditengerészet köréből.) Fiuméből írják nekünk: A fiumei tengerész-akadémiában a negyedik évfolyam végzett növendékeit a minap ünnepiesen föleskették tengerész-hadapróddá. E célra Hauser báró fregatta-kapitány vezetésével Fiuméba érkezett az Erzsébet páncélos cirkáló. Az esküvésre a hadapródok a hadihajóra mentek s ott nagyszámú közönség jelenlétében misét hallgattak, majd a hadicikkelyek fölolvása után fölesküdték a zászlóra. Este a hadapródok elutaztak szolgálati helyükre s a hadihajó a második és harmadik évfolyam növendékeivel két hónapi tanulmányútra indult. Montecuccoli gróf tengerészeti főparancsnok törzskarával s a tengerészeti hadművelési osztály főnökével a Lakroma jaton, a dalmát kikötők megvizsgálása után részt vesz a hadihajók jövő gyakorlatán. Később vezetésével az isztriai és dalmát partokon nagyobb partvédő gyakorlat lesz. E gyakorlaton a hadiflottán kívül a magyar-osztrák tengervízió állomásozó gyalogezredek, tüzérezredek és két léghajós osztály vesz részt. A hadiflottából hat páncélos csatahajó, két páncélos cirkáló, három cirkáló, hat torpedóhajó és tizenkét torpedónaszád lesz ott, három osztályba osztva. Az első osztály Ziegler ellentengernagy vezetésével az Erzherzog Karl, Erzherzog Fridrich, Babenberg és Zenta csatahajókból áll. A második osztály parancsnoka **Kunsth sorhajókapitány**, a Monarch, Wien és Budapest csatahajókkal. A harmadik osztály a cirkáló és torpedóflotta Pleskott ellentengernagy vezetésével, a Sankt Georg, Kaiser Karl VI., Kaiserin Elisabeth, Aspern, Pelikán és Szigetvár cirkálóból s két csoportban tizennyolc torpedóhajóból áll.²⁰⁵⁹

„Díjlövések a haditengerészetnél. Már ez év tavaszán közöltük, hogy néhány év óta a mi haditengerészetünkben is tartanak díjlövéseket, melyek célja, hogy az ágyúvezetők lövési ügyességének egységes megítélése mellett, az egyes hajók összeredményei egymás közt összehasonlíthatók legyenek. Az idej díjlövés alkalmával tetemes haladás volt tapasztalható. A legtöbb ágyúfajnál a talált lövések számát és a lövési gyorsaságot illetőleg a tavalyi eredményeket jelentékenyen túlhaladták és az összes közepes értékek is örvendetes javulást mutatnak. A közös hadügyminisztérium tengerészeti osztálya által alapított vándordíjat ez alkalommal az »Erzherzog Friedrich« nevű hadihajó nyerte el. Képünkön az idej hajóraj összes ágyúvezetőit bemutatjuk, akik hajóraj avagy hajódíjakat nyertek. Az első hajórajdíjnak a következő eredmények felelnek meg: A »Monarch« hajó 24 cm-es toronyágyújával 8 lövés közül talált 6; az »Erzherzog Friedrich« hajó 19 cm-es ágyújával 9 lövés közül talált 8; az »Erzherzog Friedrich« hajó 7 cm-es ágyújával 21 lövés közül talált 16; a »Babenberg« hajó 37 mm-es golyószórójával 35 lövés közül talált 26.”²⁰⁶⁰

1908.

Ekkor a Második Nehézhajó Divízió zászlóshajója **Friedrich Müller von Elblein ellentengernagy** lobogója alatt.

1908.01.15-én a flotta hadgyakorlatot tartott a delegátusok kedvéért, amin a testvérhajói is részt vettek. A hadgyakorlatra Pola közelében került sor.²⁰⁶¹

1908.01.31-én Polában volt, mint a tartalék hajóraj tagja.²⁰⁶²

²⁰⁵⁷ Pesti Napló, 58. évfolyam, 1907-05-01 / 104. szám

²⁰⁵⁸ Budapesti Hírlap, 27. évfolyam, 1907-07-30 / 180. szám

²⁰⁵⁹ Budapesti Hírlap, 27. évfolyam, 1907-08-14 / 193. szám

²⁰⁶⁰ Ország-Világ, 28. évfolyam, 1907-10-13 / 41. szám

²⁰⁶¹ Pesti Napló, 59. évfolyam, 1908-01-16 / 14. szám

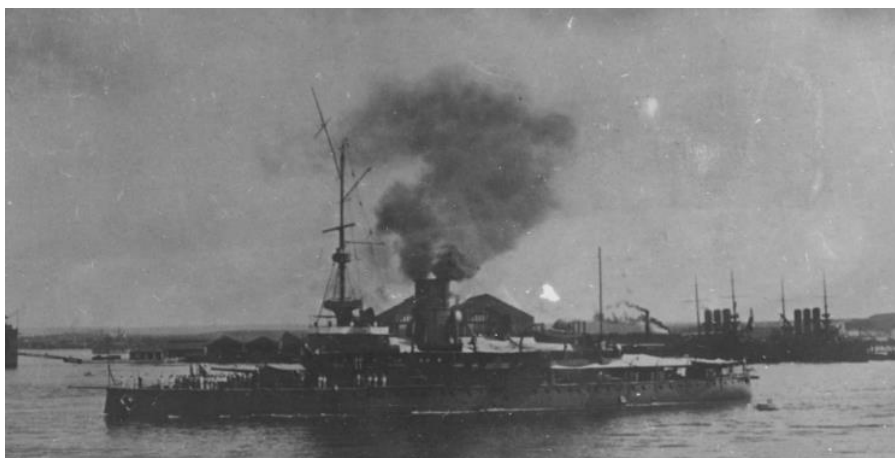
²⁰⁶² Neuigkeits-Welt-Blatt, Januar 1908-01-30

„Az osztrák-magyar hajóraj, mint fiumei tudósítónk táviratozza, e hónap (július) 29-én több napra Fiuméba érkezik. A flottához tartoznak a következő hajók: az Erzherzog Karl vezérlőhajó, továbbá az Erzherzog Ferdinand Max, az Erzherzog Friedrich, a Budapest, a Wien, Monarch csatahajók, a Sankt Georg és a Kaiser Karl VI. elsőosztályú páncélosok, a Kaiserin Elisabeth második osztályú páncéloshajó, a Pelikán torpedó vezérhajó, a Lakroma hadiyacht és végül az egész torpedóflottilla, amely 12 torpedóhajóból és B naszádból áll. A flotta nagy hajói a kikötő előtt fognak horgonyt vetni, míg a torpedóhajók a belső kikötőben helyezkednek majd el. A hajóraj e hó 29-től augusztus 3-ig marad Fiumében.”²⁰⁶³

Karbantartáson volt ebben az évben.

2064

2065

„A flottafejlesztés programja. Bécsből jelentik, hogy a haditengerészet vezetősége rendszeres flottaprogramon dolgozik, mely valószínűleg a legközelebbi delegációs ülészak alatt kerül nyilvánosságra. A program főleg a Monarch-típusú partvédő hajók újjáépítésére vonatkozik, minthogy a Wien, Budapest és a Monarch immár messze elmaradt a nagy tengeri hatalmak hasonló típusú hajói mögött. Szükséges, hogy a kishatalmak 18—19.000 tonnás csatahajóival szemben, Ausztria és Magyarország is hasonlókat állíthasson. Montecuccoli gróf már a legutóbbi delegációs ülészak alkalmával jelezte, hogy a hajóépítő mérnökök 18—19.000 tonnás hajók tervein dolgoznak. A program második pontja a gyorscirkáló flotta kiegészítése, valamint két monitor építése, minthogy a Maros és a Lajta már megrongálódtak. Szükség van azonkívül aknahajókra, melyeknek a Pelikánt kell pótolniuk. Ezek az aknahajók szénszállításra és a sebesült vagy fáradt legénység elhelyezésére is szolgálnak. Két

²⁰⁶³ Pesti Hírlap, 30. évfolyam, 1908-07-25 / 178. szám

²⁰⁶⁴ <https://www.shipspotting.com/photos/2420449>

²⁰⁶⁵ <https://www.history.navy.mil/our-collections/photography/numerical-list-of-images/nhsc-series/nh-series/NH-60000/NH-60161.html>

szénszáritó hajó még így is feltétlenül szükséges, valamint halaszthatatlan a tenger alatt járó flotilla újjászervezése is.”²⁰⁶⁶

Az 1895—96-ban épült „Budapest“, „Wien“ és „Monarch“ pedig már nem is nevezhető igazi csatahajónak, hanem csak partvédő páncélosnak, mivel úrtartalmuk csak 5600 tonna. Aránylag nehéz ágyúik miatt igen lassúak, legföljebb 17 mértföldet futnak óránként.²⁰⁶⁷

„Fiume, nov. 21. Tegnap Cattarónál montenegrói katonák megtámadtak egy osztrák-magyar hadihajót. A montenegrói katonák sortüzet adtak a hadihajóra és ezzel megindult a háború lavinája. Trieszt, nov. 21. A Cattaróból érkező hírekre már tegnap hajnalban négy hadihajó : a »Wien“, a »Budapest*, a »Monarch« és a »Zenta« elindult. A hadihajók még ma Cattaró elé érkeznek és utána nyomban megkezdik a támadást a betört montenegrói bandák ellen.”²⁰⁶⁸

1909.

Ekkor már korszerűbb hadihajókkal kívánták felváltani a Monarch osztályt.²⁰⁶⁹

„A HADITENGERÉSZET. A császári és királyi haditengerészetet a következő hadihajók alkotják (a név mögött álló szám mindenütt a hajó tonnatartalmát jelöli):

Csatahajók. (Tornyos hajók.) Erzherzog Kari (10.600). Erzherzog Friedrich (10.600). Erzherzog Ferdinand Max (10.600). Habsburg (8.300). Árpád (8.300). Babenberg (8.300). Monarch (5.600). Wien (5.600). Budapest (5.600). Összesen kilenc csatahajó. ;

Cirkáló hajók: I. osztályú páncélos cirkáló hajók: Sankt Georg (7.300). ; Kaiser Karl VI. (6.300). Kaiserin und Königin Maria Theresia (5.200).

II. osztályú cirkáló hajók: Kaiser Franz Joseph I. (4.000). Kaiserin Elisabeth I (4.000).

III. osztályú cirkáló hajók: Zenta (2.300). Aspern (2.400). Szigetvár I (2.300). Panther (1.530). Leopard (1.530). Összesen tíz cirkáló hajó.

Torpedó-hajók: Magnet (510). Satellit I (540). Trabant (540). Planet (480). Komet I (360). Blitz (360). Meteor (350). Huszár I (390). Összesen nyolc torpedó-hajó.

Torpedó-naszádok: Ulan (400). Streiter (400). Wildfang (400). Scharfschütze (400). Uskoke (400). Kaiman (200). Anaconda (200). Alligator (200). Krokodil (200). Wal (200). Seehund (200). Delphin (200). Narwal (200). Hai (200). Pinguin (200). Mőwe (200). Drache (200). Schwalbe (200). Greif (200). Viper (107). ' Natter (134). Cobra (115). Boa (115). : Python (115). Kígyó (115). Adler (95). : Falke (95). Habicht (78). Sperber (78). : Bussard (78). Kondor (78). Uhu (78). ! Geier (78). Kranich (78). Ibis (78). : Würger (78). Reiher (78). Flamingo (78). Marabu (78). Weihe (78). Sekretär (78). ; Harpie (78). Gaukler (78). Elster (78). Rabe (78). Krähe (78). Star (78). Kuckucke (78), Kibitz (78).

Az I. osztályú torpedó- naszádok száma 49. Ezenkívül van a hét másodosztályú torpedó-naszád is, ezeknek nincs nevük, csak számuk, XXXIII.-tól XXXIX.-ig, egyenkint 64 tonna tartalommal és 15 másodosztályú torpedó-naszád, egyenkint 47 tonnatartalommal ; ezeknek sincs nevük, csak számuk; XI., XII., XV—XVIII., XX—XXIV., XVI., XXVII., XXX., XXXII. A tengeren tehát összesen kilencvennyolc aktív hadihajónk van.

A folyamokon a következő hadihajók vannak:

Monitorok: Temes (440), Bodrog (440), Körös (448), Szamos (448), Maros (310), Beitha (310). Összesen hat monitor.

Őrjáratú hajók: ezeknek nincsen nevük, hanem »a«, »b«, »c«, »d«, »e« és »f« betűkkel jelzik őket. Számuk ez idő szerint hat, tonnatartalmuk egyenként 362. Van ezeken kívül egy folyami torpedó-naszád is, 10 tonna tartalommal. A folyami hajók száma 13.

Vannak ezen kívül speciális célokra használt hadihajók is, így csupán helyi partvédelmi célokra használják a következő két csatahajót: Kronprinz Erzherzog Rudolf (6000), Kronprinzessin Erzherzogin

²⁰⁶⁶ Budapesti Hírlap, 28. évfolyam, 1908-12-03 / 289. szám

²⁰⁶⁷ Pesti Hírlap, 30. évfolyam, 1908-09-30 / 234. szám

²⁰⁶⁸ Somogyvármegye, 4. évfolyam, 1908-11-22 / 269. (1037.) szám

²⁰⁶⁹ Pesti Hírlap, 31. évfolyam, 1909-05-23 / 121. szám

Stephanie (5100). És a következő három kazamata-hajót: Tegetthoff (7500), Custozza (7100), Albrecht (5900).

Állomás-hajó gyanánt használják a Russin (1000) nevű torpedó-hajót s a Taurus (550) nevű kerekes gőzöst.

Van még két kerekes hajó: a Miramar (1830) és a Phantasie (330), mindkettőt csupán utazási célokra használják, úgyszintén a Racroma (1680) és Dalmat (260) nevű csavargőzösöket is.

Vontató-, műhely-, szivattyúzó- vagy szállítóhajók a következők: Zyklop (2150). Pelikan (2430). Zrínyi (1340). Aurora (1340). Dromedar (175)- Salamander (268). Basilisk (314). Najade (554). Nymphe (230). Nixe (250). Gigant (260). Pluto (99). Hippos (97). Büffel (97).

A speciális célokra szolgáló hajók összes száma 25.

Vannak ezen kívül iskolahajók és leszerelt parti állomáshajók is. Ezek a következők: Radetzky (3430). Erzherzog Ferdinand Max (5140). Spalato (840). Sebenico (890). Alpha (1350). Zara (840). Gamma (2430). Schwarzenberg (3430). Donau (2340). Nautilus (570). Albatros (570). Don Juan d’Austria (3600). Bellona (5800). Sansego (350). Kaiser Max (3600). Prinz Eugen (3600). Saida (2440). Pola (350). A két utolsó hajó teljesen le van szerelve. Az egész magyar és osztrák haditengerészet tehát együttvéve százötvennégy hadihajóból áll. A hajók tonnatartalmából csupán a hajók terjedelmére lehet következtetni; a hajók gépeinek lóereje néha sokkal nagyobb, mint a tonnatartalomból sejteni lehetne. A három legnagyobb csatahajó lóereje 18—18.000, a torpedó-hajók lóereje 2600—6000, a torpedó-naszádoké 600—6000; ezek rendkívül gyorsan járó hajók.”²⁰⁷⁰

1911.

Kopogtatás az admirális ablakán. (Egy haditengerész naplójából.) Irta: Horváth Rezső.

A legöregebb tengerészek sem emlékeznek — és a legviharedzettebb »Tengeri farkasok« sem tudnak félelem és hátborzongás nélkül visszagondolni arra, a már jó régen megtörtént esethez hasonlóra, amely ugyancsak tengerész körökben élénk megszólás tárgyává lett hosszú időközön keresztül, — de ott aztán alaposan meghányták-vetették. Annyira, hogy később már néhány rosszmájú ember azt beszélte, hogy az egész dolog — készakarva történt. No, de ne vágjunk elébe a történeteknek; mondjuk el az esetet úgy, ahogyan az történt. Hogy melyik évben esett meg ez a furcsa, szokatlan, de semmiképpen sem érdektelen eset, azt köteles diszkrécióm tiltja elárulni, no meg bizonyos kímélet is azok iránt, akik annak közvetlen okozói voltak s ma már a boldog és csöndes nyugdíjat élvezik. Elég az hozzá, hogy egyik nyári nagy hadgyakorlat alkalmával — az úgynevezett eskádrokon — történt a kopogtatás az admirális ablakán. Miután ismételtelen kijelentem, hogy egyik tisztet sem akarom a közmultság tárgyává kitenni, álnéven fogom nevezni őket.

Scarpa ellentengernagy tizennégy nagyobb és öt kisebb hajóból álló flottillája estefelé futott be a spizzai kikötőbe. Ez a kikötő Dalmáciának legbelső pontja lévén, hadászati és haditengerészeti szempontból is fontos hely; ennél fogva állandó katonai őrség tartózkodik az ódon sziklákra épített dalmát városkában. Egy-két hadihajó szokott odalenn tanyázni, éppen a »Blitz« torpedóvadász állomásozott szűk és ósdi kikötőjében. Sűrű, sötét este volt, amikor a tizenkilenc hadihajó horgonyt dobott a spizzai szirtek előtt, minthogy valamennyi hajó nem fért be a kikötőbe, az admirális zászlóshajója, a „Monarch“, éppen az álló máshajó mellé került balról, míg jobbról a »Satellit“ nevű torpedóvadász került a csatahajó mellé. A barométer egész nap esett, és éppen amiatt futott be Spizzába az admirális, mert nem akarta kitenni a flotillát annak a veszélynek, hogy a sziklás dalmát a tengeren érje el egy erős sirokkó, amelynek határait természetesen nem lehetett előre kiszámítani. Alig dobtak horgonyt a kívülrekedt hatalmas páncélos kolosszusok, a sirokkó megjelent, elküldte előpostáját. A beborult ég csatornáit hirtelen megnyíltak és nyomban bántó zuhogással eredt meg a sötét estében a meleg, ólmos sirokkó-zápor, amely a legkellemetlenebb valamik közé tartozik a tengeren, lévén nyomasztó hatása mindenki kedélyállapotára. A vaskos, kövér esőcseppek zuhogva, csattogva hullottak a hajók fedélzetére és a legénység egy része azonnal vászon alá burkolta a réz- és ágyúrészeket, nehogy azok megrozsdásodjanak. Alig néhány perc múlva pedig már jobbra és balra hajladozott az egész flotilla. A nyílt tenger felől hatalmas, ijesztő nagyságú hullámóriások hömpölyögtek a hadihajók felé — és a meleg, kellemetlen sósvíz dörögve vágott végig a fedélzeteken s miután megpróbált megmozdítani és lesodorni minden megmozdítható tárgyat, eredménytelenül, megelégedett azzal, hogy megdöngette az oromágyuk vértetéjét és aztán teljes súllyal zuhant a nyakába az idejében elmenekülni nem tudó

²⁰⁷⁰ Kincses Kalendárium, 1909 A haditengerészet

őrmatrózoknak. Vaskos káromkodások, eget ostromló szitkolódások röpködtek a páras, nyomasztó melegségű levegőben, és a legénységek megfeszített erővel dolgoztak, hogy a még teljes biztonságban nem levő hajókat biztonságba helyezték. Dübörögve zuhant alá a mélybe mindegyik hajóról a második, sőt harmadik, negyedik horgony és csak ez tette meg a hatást, mert ekkora súlyt már nem tudott elmozdítani a dühödten támadó sirokkó s a hajók vesztég maradtak. De egyszerre óriási ribillió támadt a fedélzeten. **Schultz korvettkapitány**, a „Monarch” lobogóshajó parancsnoka (aki közismert volt matróz körökben merész fölfogásáról és arról, hogy a nehezebb manőverekhez nem értett és azokat minden lehető alkalommal a fiatalabb tisztjeivel szokta elvégeztetni, minélfogva ő még csak lehorgonyozni sem tudott) még mindig a horgony kidobásával bajlódott, minthogy az admirális előtt nem merte ezen fontos és egyedül 6 alá tartozó műveletet a tisztjeire bízni. De a támadó hullámrengetegek kevésbé voltak fegyelmezettek az ő agyánál és ennek tulajdonítható az, hogy a még mindig szabadon lengő csatahajót csaknem teljes erővel nekilökték a mellette jobbról lehorgonyzott „Satellit” torpedónaszádnak. A „Satellit” és a hozzája hasonló típusú hajók pedig tudvalevőleg soha nem maradnak vesztég hullámszél idején, különösen akkor nem, ha a támadó hullámok oldalvást rohannak neki a hajótestnek. Akárcsak a jelen esetben is. Ez pedig azt jelentette, hogy a hajó jobbra és balra táncolt, miközben a fedélzete csaknem másodpercenként merült a víz alá, hol a bal, hol pedig a jobb oldalon. Egyetlen árboca, a jelzőlobogók főlhúzására szolgáló „signalmast” természetesen utána csinálta a hajótestnek ezeket a mozdulatait. Hol az egyik, hol pedig a másik vége merült a hullámokba, aszerint, amint a hajó egyszer jobbra, máskor pedig balra feküdt. És éppen abban a pillanatban feküdt át baloldalra a „Satellit”, amikor a „Monarch” egészen melléje ért. A „signalmast” keresztrudja a kínálás következtében teljes erővel ütközött bele a csatahajóba és igazán csak a véletlenül fordult meg a dolog, hogy éppen azt az ablakot kellett bezúznia a keresztrúdnak, ahol Scarpa ellentengernagy tartózkodott. A riadalom, amely ezen „ténykedés” után támadt, nem volt kisebb, min az az orr, amelyet Schultz fregattkapitány úr kapott, alig néhány perccel később a kopogtatás megtörténte után. Ilyen volt a kopogtatás az admirális ablakán, amelynek nemcsak Schultz fregattkapitány adta meg az árát, hanem még maga Scarpa ellentengernagy is, aki emiatt a pekingi tengerészdetachmenthoz került. Csak őt sajnálták a fiúk, ellenben a Schultz nyugdíjazásának mindenki örült, mert olyan nagy krakélt és olyan goromba tisztet, amilyen ő volt, még nem hordoztak — matróz emlékezet óta — Seiner Majestaet’s Schiffjei.²⁰⁷¹

1912.

„Következő hadihajóinkon van drótnélküli telegráf állomás : Árpád — Aspern — Babenberg — Budapest — Erzherzog Ferdinand Max — Erzherzog Franz Ferdinand — Erzherzog Friedrich — Erzherzog Karl — Habsburg — Kaiser Karl VI. — Lakroma — Miramar — Monarch — Pelikan — Radetzky — Szigetvár — S-Georg — Wien — Zenta — Zrínyi. — Mint látjuk, meglehetősen szegényesen vagyunk felszerelve. Legalább is 10 millió koronára lenne szükségünk, hogy harcászásban elérjük (legalább a drótnélküli telegráf terén) a németeket, angolokat, franciákat.”²⁰⁷²

„Létszámszaporítás a haditengerészetnél. Pólából jelentik: A monarchia flottaprogramjának a megvalósítása a dreadnoughtok és gyorscirkálók építésével egyidejűleg szükségessé teszi nemcsak a legénységnek, hanem a tisztikarnak lényeges szaporítását is. A tengerésztisztek létszámát az 1913. évre a következőképp állapították meg: 1 tengernagy, 3 altengernagy, 10 ellentengernagy, 29 sorhajókapitány (ezredesi rang), 28 fregattkapitány (alezredes), 58 korvettkapitány (örnagy), 297 sorhajóhadnagy (százados), 193 fregatthadnagy (főhadnagy), 180 sorhajózászlós (hadnagy), továbbá a szükségnek megfelelő számú tengerészapród és tengerészjelölt.

Ezek a számok az eddig megállapított békelétszámmal szemben a következő állásokkal szaporítottak: 3 ellentengernagy, 4 sorhajókapitány, 7 korvettkapitány, 39 sorhajóhadnagy, 5 fregatthadnagy. A sorhajózászlósok számát 180-ban állapították meg, eltérően az eddigi elvtől, amely szerint ezeket is szükség szerinti számban alkalmazták, épp úgy, mint a tengerészapródokat és a tengerészjelölteket. A tengerészlelkészek számát egy plébánossal emelték, úgy hogy ezeknek száma most 12. A "haditengerészbíróóság létszámát egy tábornok hadbíróval szaporították. A bírák száma most 15. Az orvosi karban a szaporulat 1 elsőosztályú tengerésztörzsorvos, 1 tengerész-törzsorvos, 4 sorhajóorvos, és 3 fregattorvos. Az összlétszám az 1912. évi 82 orvossal szemben a jövő évre 91 orvos. A hajóépítő

²⁰⁷¹ Pécsi Közlöny, 18. évfolyam, 1911-02-26 / 31. szám

²⁰⁷² Elektrotechnika, 5. évfolyam, 1912-03-15 / 6. szám

mérnökök számát 32-ről 35-re emelték, a gépészmérnökökét 14-ről 17-re, a vízépítő és magasépítő mérnökökét 10-ről 13-ra. Ezekben a számokban nincsenek benne a szükség szerint ideiglenes minőségben, valamint gyakornoki minőségben alkalmazott mérnökök. A tengerészvegyészek száma marad 4. A szükségletet ideiglenes minőségűekkel pótolják. A gépüzemvezető tisztek száma 125-ről 151-re emelkedik, míg a villamossági üzemvezetők száma ezentúl is 5 marad. A 169 tengerészeti biztos (intendáns) helyett jövőre 184 lesz. A tanárok, a hidrográfiai és könyvtartisztek, tanítók, művezetők és műszaki rajzolók és irodatisztek létszáma összesen tízzel szaporodik.”²⁰⁷³

1913.

1913 elején a második balkáni háború kitörésekor a Monarch osztályból megalakították a 4. csatahajó divíziót.

1913.03.10-én törölték az aktív flottából és partvédő pánfélőssá minősítették át. Rádióállomását is leszerelték. Sebenicoban lett iskolahajó.

„(Póla, március 19.) A tengerészeti vezetőség elrendelte a negyedik divízióhoz a leszerelését. A divízióba tartozott a „Monarch”, amely ezentúl instrukció hajó lesz Sebenikóban, a „Budapest”, amelyet Fiuméba küldenek állomáshajónak és a „Wien”, amely az első rezervébe kerül az arzenálba. A divízió volt parancsnoka, Kaiser ellentengernagy Bécsbe kerül a hadügyminisztérium tengerészeti osztályába. A város képe élénk, az utcák tele vannak hazavonuló rezervistákkal. A hazavonuló rezervisták között sok a magyar.”²⁰⁷⁴

*A Monarch 1913-ban az Adria-tengeren*²⁰⁷⁵

1914.

1914.03.01-én az Altiszi Iskola növendékeivel a Levante-i vizeken hajózott, ahol a flotta többi hajójával találkozott.

1914.03.31-1914.06.07 között a Viribus Unitis, a Tegetthoff csatahajó és a Zrínyi pre-dreadnought és a Monarch régi partvédő sorhajó a Földközi-tengeren cirkált. A hajók felkeresték Szicíliát és a Levante-i vizeket. Így jártak Smyrna, Antalya, Messina -Távirati jelentés szerint a Monarch hadihajó tegnap április 30-án Merzinába érkezett, ahonnan május 1-én indul el. A hajón minden rendben van²⁰⁷⁶. -, Bejirút, Alexandria kikötőkben. 1914.05.21-én a Monarch öt napra Alexandriába érkezett²⁰⁷⁷.

Alexandriában a Monarch fedélzetén himlő és gerincvelő gyulladás ütötte fel a fejét, így a hajó karanténba került.

Első világháború:

1914-ben az 5. Nehézhajó Divíziót alkotta a három testvérhajó.

1914.08.16-án felderítést hajtott végre Budua és Castellausta előtt. A francia flotta megpillantásakor visszafordult, majd a Punta d’Ostro alatt egy mérföldre megállt és ott várakozott a saját egységek beérkezésére. A Zenta elsüllyesztéséből csupán egy fehér füstoszlopot látott.

²⁰⁷³ z Ujság, 10. évfolyam, 1912-12-28 / 307. szám

²⁰⁷⁴ Népszava, 41. évfolyam, 1913-03-20 / 68. szám

²⁰⁷⁵ <https://fortepan.hu/hu/photos/?id=120397>

²⁰⁷⁶ Az Ujság, 12. évfolyam, 1914-05-01 / 103. szám

²⁰⁷⁷ Az Ujság, 12. évfolyam, 1914-05-21 / 119. szám

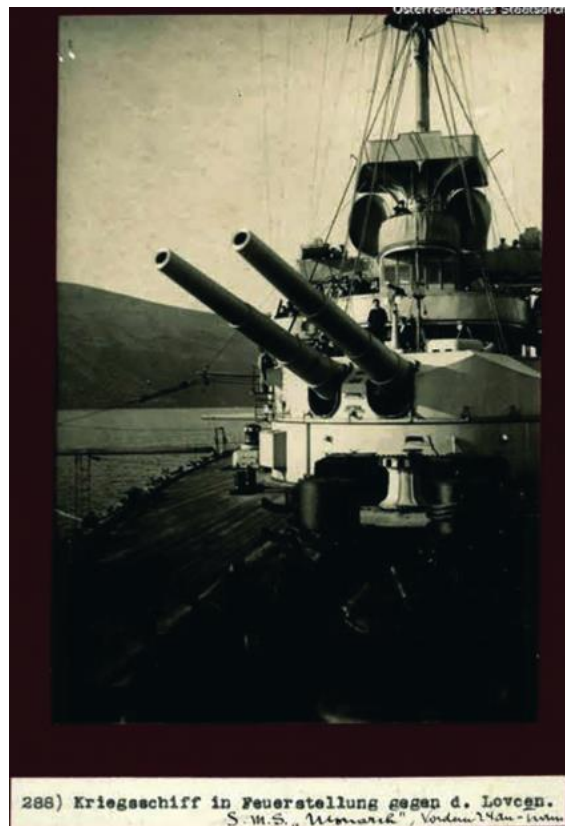
„A Zenta hadihajó dicsőségteljes harcáról a déli vizeken közlekedő semleges nemzetiségű kereskedelmi hajók személyzete útján hiteles részleteket tudnak. Valamennyien egyértelműen elmondják, hogy Antivari blokkolásánál a Zenta, a Budapest, a Wien és a Monarch nevű csatahajók néhány torpedóhajóval vettek részt, amikor a láthatáron feltűnt 17 ellenséges csatahajó. Ezek előtt a Budapest, a Monarch és a Wien elmenekültek. Menekülésüket a Zenta fedezte, a haditengerészet történetében páratlan hősiességgel.”²⁰⁷⁸

1914.08.13-tól Cattarónál a montenegrói francia ütegeket lőtte a Lovcen-hegyen, de azokat nem találta el, mert nem tudta lövegeit kellő magasságba emelni.

1914.09.09-én Budua ellen intézett tűzcsapást és lőtte az ottani francia rádióállomást.

Bar mellett lőtte a montenegrói rádióállomást is 1914.08.17-én

1914.09.19-én a francia flotta közeledtekor a Punta d'Ostro mellett foglalt állást. Azután a montenegrói állásokat ágyúzta Volovica közelében. Itt lőtte a rádióállomást és a laktanyát is.²⁰⁷⁹

286) Kriegeschiff in Feuerstellung gegen d. Lovcen. S.M.S. „Monarch“, Vordun 1914-1918. 2080

„Mai számunkban megírtuk, hogy hadi- flottánk Antivári montenegrói kikötőt bombázta. Antivári bombázásáról ma a következőket jelentik: Hadihajóink közül hat nagyobb torpedóba száz és az egyik Monarch-típusú cirkáló a montenegrói vizeken már Volovicánál megkezdte a partok bombázását és az antivári drótnélküli táviróállomást tönkretette, miután vagy száz lövést tett Antivárra. A volovicai állomás már csak romhalmaz. Antivári után az osztrák és magyar hadihajók Spizza elé vonultak, ahol szétbombázták a kaszárnyát és számos középületet. Az ottani olasz lakosság a konzulátus épületéből nézte végig a bombázást. Spizza bombázása után újra megjelentek a látóhatáron a francia hadihajók. Mert óriási túlerőben voltak a mi kis flottánkkal szemben, a cirkáló és a hat torpedónaszád visszavonult a cattarói öbölbe. A Bodeauxban tartott francia minisztertanácson a tengerészeti miniszter közölte, hogy a francia flotta Antivárinál nehéz ütegeket és egy hadtest tüzérséget szállított a partra. Ez a haderő egy

²⁰⁷⁸ Előre, 10. évfolyam, 1914-09-24 / 826. szám

²⁰⁷⁹ https://military-history.fandom.com/wiki/Monarch-class_coastal_defense_ship

²⁰⁸⁰ https://www.researchgate.net/figure/The-SMS-Monarch-in-firing-position-against-Mount-Lovcen-1916-1918-Photograph_fig8_339466134

fregattkapitány vezetése alatt a Lovcent fogja megszállni, hogy onnan Cattarót nem bánhassa. A tengerészetügyi miniszter még bejelentette, hogy a Rocche di Cattaro bejáratát védő erődöket elhallgattatták a Rue de Lapeyriére vezetése alatt álló francia flotta. Néhány olasz lap közli ezt a jelentést, de hozzáteszi, hogy ezzel ellentétben áll a 19-én kiadott osztrák-magyar jelentés, mely szerint a francia flotta Cattaro előtt semmi sikert nem ért el és néhány lövés után távozott.”²⁰⁸¹

„Anfivári újabb bombázása. Rómán át levélben érkezett tudósítás erősíti meg azt, amiről volt már hír, hogy az angol és francia flotta ott cirkál a dalmáciai partok előtt, de, úgy látszik, az osztrák és magyar hadihajók akcióképességét mégsem tudják megakadályozni. Valósággal az ellenséges hadihajók orra előtt manővroznak ezek és a montenegrói partok ellen való akcióinknak bázisa éppen a cattarói öböl, amelynek legkülső erődjei bombázását a francia hajók már megkísérelték, de minden eredmény nélkül. A legutóbbi Brindisi-i táviratok szerint az osztrák és magyar hadihajók éppen a francia flotta támadása után megjelentek a montenegrói partokon és bombázták Antivárit, Montenegró kikötőjét. Hat nagyobb torpedónaszád és az egyik Monarch-típusú cirkáló útközben a montenegrói vizeken már Volovicánál megkezdte a partok bombázását és az Antivári-i drótnélküli táviróállomást tönkretette, miután vagy száz lövést tett Antivárra. A volovicai állomás már csak romhalmaz. Antivári után az osztrák és magyar hadihajók Spizzg elé vonultak, ami szétbombázták a kaszárnyát és számos középületet. Az ottani olasz lakosság a konzulátus épületéből nézte végig a bombázást. Spizza bombázása után újra megjelentek a látóhatáron a francia hadihajók. De mert óriási túlerőben voltak a mi kis flottánkkal szemben, a cirkáló és a hat torpedónaszád visszavonult a cattarói öbölbe. Párisi tudósítás francia forrás adatait mondja el. Eszerint Bordeauxban, tartott minisztertanácson a tengerészeti miniszter közölte, hogy a francia flotta Antivárnál nehéz ütegeket és egy hadtest tüzérségét szállította partra. J ez a haderő egy fregattkapitány vezetése alatt a Lovcent fogja megszállni, hogy onnan Cattarot bombázhassa. A tengerészeti miniszterség bejelentette, hogy a Boecke di Cattaro bejáratát védő erődöket elhallgattatta a Pue de Lapeyriére vezetése alatt álló francia flotta. Néhány olasz lap kiteli ezt a jelentést (ez a párisi híradás Rómán át érkezett), de hozzáteszi, hogy ezzel ellentétben áll a 19-én kiadott osztrák-magyar jelentés, amely szerint a francia flotta Oszrawo előtt semmi sikert nem ért el és néhány lövés után távozott. (Antivári — törökül Bar — Montenegró legdélibb részén van, a Skutari-tó és az Adria-tenger között, egészen közel a tengerhez. Kis alak utcái vannak és rombadólt vára. A háború kitörése előtt osztrák-magyar alkonzulátusa is volt. Vagy 2500 lakosa van. 1909-ben szabad kikötővé nyilvánították. A középkorban a velenceiek birtokában volt, 1573-ban török kézre került. 1877-ben a crnogorcok foglalták el és ti berlini béke (1878 július 13) Montenegró birtokában hagyta. — Vohtvrca Antiváktól nyugatra van, köszvetlenül a tengerparton. — Cattaré — ejtsd: Kattaro, szlávul: Kotor — megerősített város Dalmáciában, a montenegrói határ közelében, Jetinjétől, Montenegró székhelyétől északnyugatra. Cattaro és Cetinje között hajósik a Lovcen-hegy, amely 1700 méter magas. Camro falai a hegyoldalban levő erődökig hasadnak. Kikötője egyúttal hadikikötő. Vagy 10p) lakosa van. Cattaroból 45 kilométeres, jó út vezet Cetinjbe. 1814 óta tartozik Ausztriához. — Bocche di Cattaro az Adria-tenger mély, szakadozott partú öble Dalmácia legdélibb részében. A bejárat Punta D'Ostro és Punta d'Arza között van. Mélyebb medence benne a Teodór-öböl, amelyről már ebben a háborúban is több ízben volt szó. A Boecke di Cattaro délkeleti récében van Cattaro. Egyes helyeken erődök védik. Spizza — Spic — kikötőhely és község Cattaro dalmát kerületi kapitányságban, az Adria-tenger partján vagy 1500 lakossal. A berlini kongresszus juttatta Ausztriának.)”²⁰⁸²

1915.

1916.

1916.07.30-án dokkolás céljából Pólába indult.

1916.09.02-án visszatért a Cattarói öbölbe.

1917.

²⁰⁸¹ Világ, 1914. 5. évfolyam, 1914-09-29 / 241. szám

²⁰⁸² Népszava, 42. évfolyam, 1914-09-29 / 240. szám

1918.

Az 1918.02.01-03 közötti Cattarói matrózlázadás alatt Cattaróban volt.²⁰⁸³

1918.03.14-én az 5. Divízió Parancsnoksága elköltözött a hajóról, melyet a cattarói Tengeralattjáró Állomás használt azután lakóhajónak Gjenovicban²⁰⁸⁴. 1918.04.09-én az Állomás visszaadta parancsnoki hajónak.

1918.11.01-jén a Cattarói-öbölben tartózkodott.

1919.

A délszláv legénység lakóhajója volt.

1919.04.02-03 között Gjenovicban volt a brit M1 tengeralattjáró mellett.

1920.

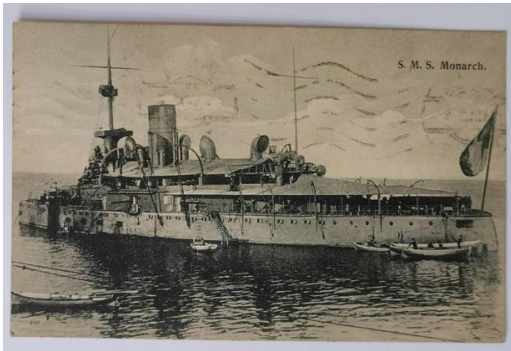
1920-ban Nagy-Britanniának ítélték, de eladták a római Vaccaro and Co Acélműveknek lebontásra, ahol 1921-ben lebontották.

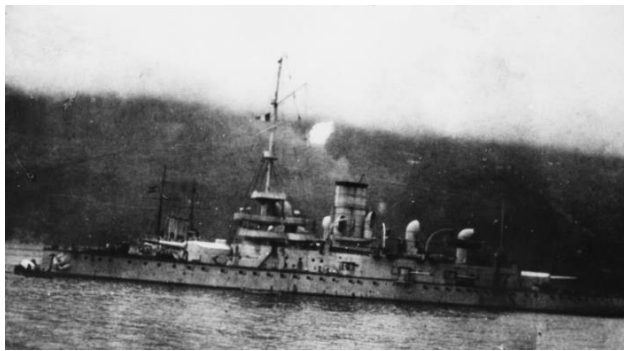
²⁰⁸³ Bécsi Magyar Újság, 1921-02-04

²⁰⁸⁴ https://en.wikipedia.org/wiki/SMS_Monarch

²⁰⁸⁵ <https://www.deviantart.com/kvserg/art/SMS-Monarch-1898-Austria-569902735>

2086

2087

²⁰⁸⁶ <https://www.vatera.hu/katalogus/sms-monarch-csaszari-es-kiralyi-haditengereszet-csatahajokatonai-propaganda-kepeslap-1912-3248472149.html>

²⁰⁸⁷ https://www.prints-online.com/sms-monarch-austrian-battleship-ww1-7194925.html?srltid=AfmBOor-Gs6VQFh0XNRt0UBbE2UoQUeQJt174Qk6ltp_XqI2cEaTCaXy

**Az 1918 október végén a volt cs. és kir. Haditengerészet birtokában volt
hadihajók jegyzéke.**

Tengeri haderő.

Szám	Hajótípus	Vízkesorítka tonnában Vízrebecsátás ideje	N + v	Érték új állapotban korona	Megjegyzés
3	Dreadnought	20.000 — 1911—12	Prinz Eugen Tegetthoff Viribus Unitis	187.500.000	3. Viribus Unitis sor. 2. és 3. átlós víz. szűrték.
3	Fél-Dreadnought	14.500 — 1908—10	Erzh. Franz Ferdinand Radetzky Zrínyi	180.477.000	
3	Csatahajó	10.000 — 1903—05	Erzh. Karl Erzh. Friedrich Erzh. Ferdinand Max	79.907.000	
3	—	8.300 — 1900—02	Habsburg Árpád Babenberg	58.718.000	
2	Páncélos partvédeő	5.000 — 1895—96	Monarch Budapest	28.220.000	
4	Nagy cirkáló	7.300 — 1903 6.300 — 1908 5.200 — 1895 4.000 — 1889	St. Georg Kaiser Karl VI. Maria Theresia Franz Joseph I.	42.096.000	
4	Kis cirkáló	3.500 — 1900 3.500 — 1912 3.500 — 1912 3.500 — 1913	Admiral Spaun Saida Helgoland Novara	39.501.000	
2	Kis cirkáló	3.400 — 1909 2.300 — 1900	Aspern Szigetvár	9.270.000	
2	Kis cirkáló	1.880 — 1885 1.830 — 1885	Faucher Leopard	3.877.000	
4	Torpedó-romboló	850 — 1912 — 1913	Tátra Balaton Csepel Orjen	12.000.000	
4	Torpedó-romboló	850 — 1917	Erzsa Triglav Erzsa Lika Uszok Dukla	10.253.000	
				Átvital: 605.825.000	

2088

Parancsnokai:

1899, 1900 Kneisler (Kneissler) Leodegar sorhajókapitány (utóbb tengernagy)²⁰⁸⁹

1902 Friesz Károly sorhajókapitány (utóbb tb. ellentengernagy)

²⁰⁸⁸ A magyar békeszerződés. A magyar béketárgyalások 1-2. (Budapest, 1920-1921) A Magyar béketárgyalások II.

²⁰⁸⁹ Magyar Hírlap, 9. évfolyam, 1899-05-08 / 126. szám

1904 március Morelli Albert sorhajó-kapitány²⁰⁹⁰

1904-ben parancsnokát helyettesítette Satellit Katarincsics János korvettkapitány

1904 május Lukics (Sukics, Schukles) Lázár sorhajó-kapitány²⁰⁹¹

1905, 1906 Lantos (Lányius) Károly gróf sorhajó-kapitány (utóbb altengernagy)

1907 Kunst sorhajókapitány

1911 Schults korvettkapitány

Admirálisok:

1898.05.11-1898.08.19, 1899 között Franz Freiherr von Minutillo altengernagy

1900 Rudolf Graf Montecuccoli ellentengernagy

1901, 1902 Julius von Ripper (Ripper Gyula) ellentengernagy

1904 Beck Gyula ellentengernagy

1905, 1906 Haus Antal ellentengernagy

1905 lovag Siemuszova Pietruski Miecislav (Siemuszova – Pietrinzki) 1904-től ellentengernagy

1908 Friedrich Müller von Elblein ellentengernagy

1911 Scarpa ellentengernagy

Kontradmiral Julius von Ripper.

2092

²⁰⁹⁰ Budapesti Hírlap, 24. évfolyam, 1904-03-13 / 73. szám

²⁰⁹¹ Ország-Világ, 25. évfolyam, 1904-05-29 / 22. szám

²⁰⁹² Sport und Salon, Juli-Dezember 1902-09-06